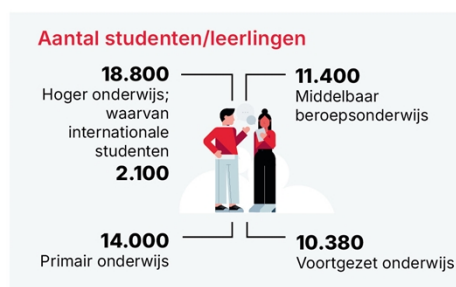
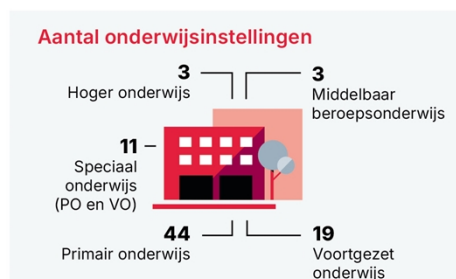
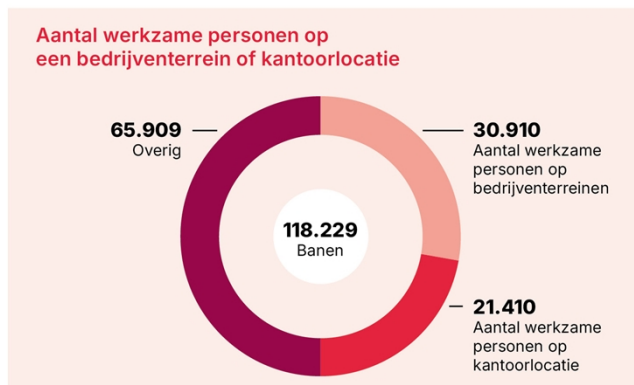
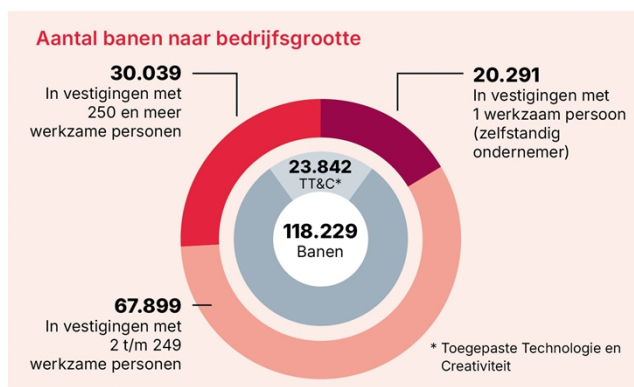
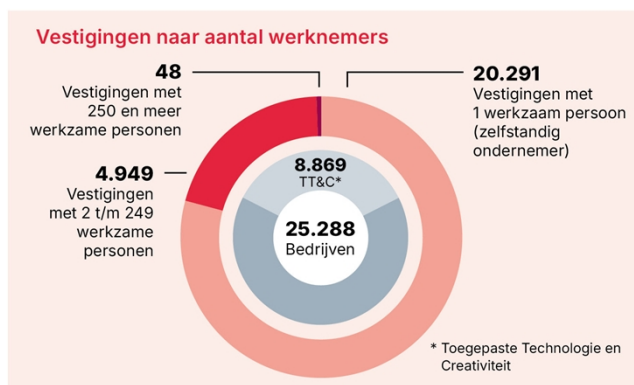

Ondernemend Breda

Programma 2

Ondernemend Breda

Kengetallen 2024 / meest recente realisatiecijfers.
In de cijfers kunnen afrondingsverschillen voorkomen.

**GEMEENTE
BRED**

TERUGBLIK OP ONZE AMBITIE

Ook in 2024 hebben we mooie ontwikkelingen en innovaties in de stad en de dorpen gestimuleerd:

- Binnen het innovatiedistrict vonden mooie ontwikkelingen plaats. Samen met Breda Robotics hebben we het kennisnetwerk uitgebreid en hebben we de samenwerking tussen bedrijven en instellingen in Breda bevorderd. De netwerken voor het gaming cluster zijn verder ontwikkeld en versterkt.
- Het mkb werd ondersteund met activiteiten en projecten op het gebied van verduurzaming, circulaire economie, datadigitalisering en maatschappelijke impact. Hiermee hebben we de mkb-dienstverlening naar een hoger niveau getild en zijn de eerste stappen gezet om de dienstverlening aan ondernemers toegankelijker te maken. In een goede samenwerking tussen Economie, het onderwijs, het sociaal domein en externe stakeholders hebben we een actieplan opgesteld voor de arbeidsmarkt in Breda. Start-ups konden een vliegende start maken dankzij de B'WISE Incubator en andere jonge bedrijven konden doorgroeien met workshops en coaching.
- Dankzij het programma Verassende Stad zorgen we ervoor dat Breda een prettige stad blijft om te bezoeken, om in te verblijven en om te beleven. We hebben in 2024 stappen gezet om Breda nog aantrekkelijker te maken en daardoor is het aantal bezoeken en bezoekers toegenomen. Dit hebben we bereikt door samen te werken met diverse belangrijke partners in de omgeving. Ook het culturele veld heeft Breda op de kaart gezet om bezoekers te trekken, onder andere door een succesvolle editie van Breda Photo en het TURF-festival.
- We zijn gestart met onze ruimtelijke economische visie, die zich richt op het ontwikkelen van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen.
- Breda is de eerste stad die in samenwerking met de horeca een compleet druktebeeld van de binnenstad kan geven dankzij de digitale Druktemeter. De Beter Bereikbaar-app is verder uitgebreid en voorzien van spraakgestuurde AI, waardoor het gebruiksgemak en de toepasbaarheid zijn toegenomen.
- Onze ambities komen ook tot uiting in de grote projecten. We zien mooie dingen ontstaan in de stad. Zo is in CrossMark het woonproject Drie Hoefijzers afgerond en wordt volop gebouwd aan Eureka. De bouw van de Blikvanger op het KlaversJansen-terrein is gestart.
- Voor Bavel is de gebiedsvisie Bavel 2040 vastgesteld en wordt in cocreatie gewerkt aan de uitwerking van veel projecten, verkenningen en themagerichte projecten.
- Voor het Pact van Breda worden de plannen uitgevoerd volgens de Verbeter Breda-principes. Het gesprek vinden we hierbij allerbelangrijkste. Daarnaast behalen we concrete resultaten, zoals het aanbieden van 250 gratis abonnementen op BN DeStem, het openen van het Jeugdhonk en extra inzet op jeugdwerk voor een veiliger Mgr. Nolensplein.
- Een belangrijk moment voor het cultureel erfgoed was de toekenning van de officiële status van Van Gogh Nationaal Park. We zijn er trots op dat we deel uitmaken van dit eerste nationale park nieuwe stijl in Nederland. De toekenning draagt bij aan de ambitie van Breda om een Stad in een Park te zijn.
- Voor onderwijshuisvesting hebben we nieuwe meerjarenafspraken gemaakt met Building en BreedSaam. In 2024 is er € 1,4 miljoen extra beschikbaar gekomen voor onderwijshuisvesting.

Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Ambitie 1: de kracht van toegepaste innovatie

In 2024 hebben we het profiel van Breda als internationale hotspot voor Toegepaste Technologie en Creativiteit (TT&C) versterkt. Het programma Innovatiedistrict Breda wordt verder uitgewerkt

binnen de 3 samenhangende domeinen: het innovatieve netwerk, het faciliteren van instituten en bedrijven binnen het TT&C-profiel en de fysieke ontwikkeling van het gebied.

We hebben speciale aandacht besteed aan meer bekendheid voor het robotica- en gamingcluster. Samen met Breda Robotics hebben we het kennisnetwerk uitgebreid en samenwerkingen tussen bedrijven en kennisinstellingen bevorderd. Dit stimuleert innovatie in de stad en het biedt toepassingen voor het brede mkb. In het gamingcluster werkten we aan het uitbouwen en versterken van het netwerk, wat Breda aantrekkelijker maakt voor talenten op het gebied van entertainment, serious gaming en e-sports. We creëerden met de B'GAME Incubator een locatie voor startende gamebedrijven en brachten het gamecluster verder in beeld met evenementen, zoals met de GameWeek. Start-ups in Breda kregen ondersteuning in de vorm van betaalbare vestigingsruimte en uitgebreidere begeleiding bij het ondernemerschap binnen de B'WISE Incubator.

Om het netwerk binnen het Innovatiedistrict Breda te versterken, is in 2024 een adviesraad opgericht met vertegenwoordigers van toonaangevende bedrijven, kennisinstellingen en de (semi)overheid. Deze adviesraad draagt bij aan een sterke samenwerking binnen de triple helix en helpt bij het bepalen van de koers van het Innovatiedistrict. Hiermee krijgt het Innovatiedistrict een grotere impact. Ook gingen de partners in de stad zich meer verantwoordelijk voelen voor de ontwikkelingen. Daarnaast hebben we de erkenning en de zichtbaarheid van het Innovatiedistrict vergroot.

Ambitie 2: ondernemen met lef

Ondernemers en bedrijven vinden in Breda ondersteuning om te groeien, te vernieuwen en betekenisvol te ondernemen. In 2024 is de nadruk meer komen te liggen op vernieuwing binnen het mkb. We ontvingen van het Rijk een speciale pilotstatus binnen de nationale Actieagenda Mkb-dienstverlening. Met de bijbehorende subsidie maakten we de ondersteuning voor ondernemers simpeler en effectiever door betere samenwerking en ondersteuning die is afgestemd op de vragen van ondernemers. Dankzij deze ondersteuning op thema's als digitalisering, duurzaamheid en arbeidsmarkt kunnen bedrijven in de toekomst een duurzaam inkomen genereren en een positieve bijdrage leveren aan de brede welvaart in Breda en omgeving.

We hebben verdere stappen gezet om de dienstverlening aan ondernemers te optimaliseren via de Strategische Aanpak Ondernemersdienstverlening. Hierdoor is er meer aandacht voor het actief ondersteunen en aantrekken van bijdragen voor TT&C en is er een duidelijk loket voor alle overige vragen van ondernemers aan de gemeente.

In 2024 is het Actieplan Arbeidsmarkt Breda tot stand gekomen. Ook zagen we de eerste resultaten van een hernieuwde integrale samenwerking bij het opleiden van mensen in de techniek- en energiesector, en de toeleiding naar banen (binnen sectoren met een krappe arbeidsmarkt).

We hebben kansen voor internationale profilering benut. In het kader van 'leren en innoveren' bezochten we goede voorbeelden van innovatiedistricten en -hubs, onder meer in de VS en Spanje. We werkten aan de versteviging van het internationale vestigingsklimaat vanuit de samenwerking met Breda Internationals en een succesvol aanbod aan activiteiten. Daarnaast hebben we de stedenrelatie met Wrocław en Lviv bekrachtigd met een Memorandum of Understanding.

Ambitie 3: Verrassende Stad

Onderdeel van onze economische visie is het programma Verrassende Stad. Dit zorgt ervoor dat Breda een aantrekkelijke stad blijft om te bezoeken, om in te verblijven en om te beleven. In 2024 hebben we stappen gezet om Breda nog aantrekkelijker te maken. Het aantal bezoekers neemt sinds 2022 jaarlijks toe. Breda Marketing, het Ondernemersfonds, vastgoedeigenaren en gemeenten in de Baronie zijn belangrijke partners in dit programma. Het meerjarenprogramma Royal Roots verbond cultuur en erfgoed op een zichtbare en toegankelijke manier voor bezoekers. Daarnaast hebben we een nieuwe werkwijze ingevoerd voor evenementenaanvragen. Dit leidt tot duidelijkheid en een efficiëntere manier van werken.

Werklocaties

In 2024 zijn we gestart met de ruimtelijke economische visie. Deze geeft richting aan de koers voor bestaande en nieuwe bedrijventerreinen. We hebben verdere stappen gezet in het proces om nieuw aanbod op nieuwe en bestaande terreinen beschikbaar te krijgen. Daarbij kozen we voor

een integrale aanpak, waarbij veiligheid, de energietransitie en de groenvoorziening belangrijke thema's zijn. Dankzij de oplevering van de kantoren van 5Tracks is er nog meer ruimte ontstaan voor bedrijven om zich te vestigen en door te groeien.

Ambitie 4: digitalisering

Met Bredata gidsen we de stad door de digitale transitie. We zetten ons onder meer in voor een hoogwaardige en veilige digitale infrastructuur. Op dit moment heeft ruim 90% van de huishoudens de mogelijkheid om zich aan te sluiten op glasvezel. Daarnaast blijft Bredata zich inzetten voor innovatieve digitale oplossingen voor stedelijke uitdagingen. Breda is bijvoorbeeld de eerste stad die samen met de horeca het complete druktebeeld in kaart brengt. Met de digitale Druktemeter kunnen ondernemers en beveiligers tijdens evenementen de drukte op verschillende locaties doorgeven. Hiermee kunnen we tijdig de juiste maatregelen treffen voor crowd control.

In 2024 hebben we de Beter Bereikbaar-app uitgebreid met diverse toepassingen, zoals sensoren voor gehandicaptenparkeerplaatsen en spraakgestuurde AI. Ook andere gemeenten zijn deze app gaan gebruiken voor diverse evenementen.

Breda heeft als eerste gemeente toestemming gekregen van het ministerie om op afstand met een drone over openbaar gebied te vliegen. Dit gebeurde in de proeftuin op bedrijventerrein Hazeldonk. Hierdoor konden we experimenteren met verschillende doeleinden om de drone in te zetten: van het betrappen van inbrekers tot het monitoren van de staat van het wegdek.

Om Breda door de digitale transitie te leiden creëren we meer bewustwording over digitalisering. Het Stedelijk Ethisch Team zette in op kennisontwikkeling en we hebben meer bewustwording gecreëerd rond technologische ontwikkelingen. Door deze kennisontwikkeling bij onze partners kunnen we als stad betere ethische afwegingen maken. Ook de bewustwording bij onze inwoners is toegenomen door diverse Talk of the Towns. Digitalisering is een belangrijk instrument dat ons gaat helpen om de stad nu en in de toekomst prettig te houden. In Breda vinden we het belangrijk dat iedereen mee kan doen. Daarom bekijken we samen met onze partners wat nieuwe digitale ontwikkelingen betekenen voor inwoners die minder digitaal vaardig zijn.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

De kracht van toegepaste innovatie

- We hebben de clusters onder de aandacht gebracht met evenementen voor professionals en inwoners. In mei organiseerden we Breda Robotics XXL en in november vond de Breda Game Week plaats. Daarmee bereikten we een breed publiek en hebben we onze zichtbaarheid vergroot.
- Binnen de onderwijsvisie hebben we bijzondere aandacht besteed aan TT&C, inclusief techniekeducatie vanaf jonge leeftijd. Zo versterken we het profiel richting de toekomst.
- Samen met Breda Robotics hebben we projecten opgezet voor de verdere ontwikkeling van robotica, gericht op bedrijven en de maatschappij. Zo hebben we de WasteShark aangeschaft, een drone die de singels schoonmaakt en die wordt ingezet voor de opleiding van studenten robotica en AI.
- We hebben volwassen roboticabedrijven en start-ups aangetrokken om het roboticacluster te versterken. Dit vergroot de innovatiekracht en draagt bij aan de ontwikkeling van producten voor de agrofood- en zorgsector.
- Tijdens de Breda Game Week openden we de B'GAME Incubator. Deze biedt ruimte aan 10 startende gamebedrijven en bevordert de samenwerking met BUAs en Avans Hogeschool. De incubator biedt een mix van entertainment- en serious gamingbedrijven. Daarnaast hebben we, samen met NAC Breda en Brabant Sport, het eerste EA FC20-toernooi georganiseerd: The 1337 League. Een speler werd geselecteerd om NAC te vertegenwoordigen in de eDivisie.

- We hebben de B'WISE Incubator uitgebreid. Deze biedt nu plaats aan 40 start-ups. De uitbreiding is eind 2024 afgerond en opent formeel begin 2025. Start-ups krijgen hier betaalbare werkruimte, ondersteuning van een business developer en kansen voor samenwerking.
- Met de adviesraad hebben we een werkmissie opgezet naar innovatiedistricten in Boston en New York. Hier hebben we best practices bekeken en inspiratie opgedaan voor het Innovatiedistrict Breda, onder andere op het gebied van publiek-private samenwerking. Op basis van deze inzichten hebben we een eerste agenda opgesteld en draagvlak gecreëerd bij het publiek. In 2024 zijn we, samen met TwynstraGudde en Decisio, gestart met een visiedocument voor het Innovatiedistrict Breda. Hierin staan onze ambities voor de korte, middellange en lange termijn en een actieplan om deze te realiseren.

Ondernemen met lef

Start en groei

We voerden het programma Business Coach Breda uit met coaching voor (reguliere) starters, workshops en een groeichallenge. Daarnaast versterkten we de inzet van B'WISE financieel, zodat er een communitymanager aan de slag kon die de start-ups en het netwerk verder bij elkaar bracht, onder meer door het organiseren van bijeenkomsten. We zijn gestart met een pilot voor wijkconomie in Schorsmolen-Fellenoord. Deze loopt nog door in 2025.

Mkb-vernieuwing

- We zijn met het Rijk, de G40/VNG en 5 andere stedelijke regio's tot een pilot gekomen om de regionale ondernemersdienstverlening te verbeteren. Hiermee lopen we voorop in de regionale uitwerking van de nationale Actieagenda Mkb-dienstverlening. We ontvingen een Specifieke Uitkering (SPUK) om de pilot in West-Brabant uit te voeren, samen met REWIN. Met de pilot ondersteunen we mkb'ers bij de grote transities, zoals verduurzaming en digitalisering.
- We namen deel aan de Citydeal Impact Ondernemen en waren gaststad voor het landelijke congres van Social Enterprise NL. We haalden een Regio Deal binnen om Impact Ondernemen de komende jaren verder op te schalen.
- We hebben een duurzame en circulaire economie bevorderd door het innovatiecluster Breda Circulair te ondersteunen. Samen met hen organiseerden we een succesvolle Circular Economy Night.
- We zijn gestart met het 3-jarige project Cirkelstad waarin bouwgerelateerde bedrijven samenwerken aan biobased bouwen. We hebben voorbeeldbedrijven op het gebied van duurzaamheid in de schijnwerpers gezet via De Groene Pluim en hebben ons meerjarig aan dit initiatief verbonden.
- We ondersteunden het onderzoek naar een Circulaire Werkplaats bij Avans Hogeschool.
- We namen deel aan de Digiwerkplaats Mkb, een samenwerking van Avans Hogeschool, BUas en Curio, en koppelden bedrijven aan studenten voor digitale vraagstukken.
- We werkten samen met REWIN aan het verlengen van de inzet van de datacoaches die bedrijven helpen met data en AI.

Subsidie Toegepaste Technologie en Creativiteit

We hebben de subsidie voor Toegepaste Technologie en Creativiteit (TT&C) vernieuwd door meer focus te leggen op marktkansen voor nieuwe technologische toepassingen en het leveren van een bijdrage aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. We voerden pitches in om de kwaliteit van subsidieaanvragen te verbeteren. De nieuwe subsidie voor TT&C is een jaarprogramma geworden waarin de ondernemers ook met de groep bijeenkomen om kennis en ervaringen uit te wisselen.

Dienstverlening en accountmanagement

- We hebben ingezet op het nog integraler te kunnen bedienen van ondernemers en zo de dienstverlening aan hen te kunnen versterken. Zo kunnen we onze ambities waarmaken.
- We zijn gestart met het ontwikkelplan Breda/West-Brabant als onderdeel van de nationale Actieagenda Mkb-dienstverlening. Hierbij werken we aan meer verbinding tussen de overheid, ondernemers(groepen) en andere aanbieders van ondernemersdienstverlening.
- We zijn gestart met de Strategische Aanpak Ondernemersdienstverlening. Hierbij ligt de focus op een meer toegankelijke en vraaggestuurde dienstverlening aan ondernemers.

Human capital

- We hebben het Actieplan Arbeidsmarkt Breda opgeleverd, in samenspraak met de belanghebbenden. We organiseerden 2 conferenties om input op te halen en gezamenlijke projecten te initiëren. Een sterke, brede samenwerking was een belangrijke wens en dit leidde onder meer tot een gezamenlijke aanvraag van veel partijen voor Sterk Techniek Onderwijs. De arbeidsmarkt van nu en van de toekomst heeft namelijk veel meer technisch personeel nodig, en het is dan ook van belang om jeugdigen vroeg kennis te laten maken met techniek. Daarom hebben we middelen beschikbaar gesteld om technieklessen te verzorgen in het basisonderwijs.
- We willen onbenut talent vinden en hebben daarom een subsidie verstrekt aan de Doenersacademie. Daarmee kon een opschaling plaatsvinden om medewerkers op te leiden en te plaatsen in de techniek en de logistiek.
- We hebben de EnergieCampus financieel ondersteund. Deze is in november geopend om mensen te kunnen opleiden voor de energiesector.
- Om internationaal talent te benutten en te binden aan de regio Breda hebben we een succesvol Women for Women-traject uitgevoerd als onderdeel van het Arbeidsmarktprogramma "West-Brabant werkt met talent". Hiermee hebben we gefaciliteerd dat gezinsleden van expats een baan vonden.
- ENTER Breda is gestart met de bouw van een platform om Breda op de kaart te zetten als techstad. Daarnaast organiseerde ENTER Breda enkele events en werd de samenwerking tussen bedrijven, onderwijsinstellingen, studenten en de gemeente vastgelegd in een intentieverklaring om hier samen aan verder te werken.
- We hebben onderzocht waar studenten en alumni na hun opleiding gaan werken (Brain Drain & Brain Gain). Daarnaast zijn we gestart met een onderzoek naar de haalbaarheid van een mkb-traineeship, waarmee mkb-bedrijven ook een aantrekkelijk ontwikkelperspectief kunnen bieden aan young professionals. Beide onderzoeken en de vervolgstappen worden begin 2025 bekendgemaakt.
- Met de middelen uit het actieplan konden we extra financiering krijgen uit de regiodeal, onder meer voor het mkb-traineeship en voor de Doenersacademie.

Internationaal

Om het internationale netwerk van Breda te versterken, hebben we in 2024 verschillende activiteiten uitgevoerd en resultaten bereikt:

- We organiseerden een werkmisssie voor de adviesraad van het Innovatiedistrict naar Boston en New York.
- We leerden van Spaanse initiatieven (in Madrid en Valencia), onder andere op het gebied van gaming. De contacten die eind 2023 zijn gelegd, bouwen we verder uit om de positie van Breda als innovatieve hotspot voor gaming internationaal te versterken.
- Aan de Bredase Gameweek zijn programmaonderdelen toegevoegd voor een internationale doelgroep.

- We werkten samen met Breda Internationals en organiseerden activiteiten. Het Women for Women-project kreeg een succesvolle invulling en werd als pijler verbonden aan het arbeidsmarktprogramma 'West-Brabant werkt Samen met Talent 2025'.
- Breda, Wrocław en Lviv ondertekenden op 26 januari een Memorandum of Understanding om de stedenbandrelatie voor de komende 5 jaar te bekrachtigen. Bij de viering van 80 jaar bevrijding was een bestuurlijke delegatie uit Wrocław te gast in Breda.

Verrassende stad

- Het erfgoed in de gemeente Breda is medebepalend voor de identiteit en de aantrekkingskracht van de stad. In 2024 legden we de basis voor een nieuwe lichtvisie voor een aantrekkelijk avond- en nachtbeeld van de stad. Deze visie wordt in het voorjaar van 2025 afgerond.
- Met de subsidie Impulsgeld winkelgebieden hebben we de betrokkenheid van ondernemers vergroot bij de verbetering van winkelgebieden. Bedrijveninvesteringszones (BIZ), ondernemersfondsen, winkeliersverenigingen en vastgoedverenigingen dienden initiatieven in om aanspraak te maken op deze subsidie. Initiatieven die met deze impulsgelden tot stand kwamen, zijn: de starterswinkels, schoonmaakacties in de binnenstad, het aanstellen van een binnenstadsmakelaar en een marketingplan voor de BIZ Ginneken. We verstrekten een incidentele subsidie voor de schaatsbaan op de Grote Markt als impuls voor het evenement Breda Straalt en daarmee voor de winterprogrammering. We droegen bij aan de organisatieontwikkeling van de Vereniging Commercieel Onroerend Goed Binnenstad Breda (VCOB) en de proceskosten voor de verlenging van de BIZ Hazeldonk.
- Samen met het Ondernemersfonds Binnenstad en de VCOB voerden we de toekomstvisie voor de Ginnekenstraat uit. We plaatsten boombakken en -banken, legden geveltuintjes aan, brachten verlichting aan en verleenden subsidies voor het opknappen van de gevels om bij te dragen aan de vitaliteit van de winkelstraat. Het project in de Ginnekenstraat werd in 2024 succesvol afgerond.
- We zijn met de gemeenten in LandStad De Baronie en de gemeenten Turnhout en Hoogstraten een verkenning gestart naar een samenwerking op het gebied naar duurzaam toerisme. Dit leidt mogelijk tot een aanvraag voor een Europese Interreg-subsidie.
- De gemeente, Breda Marketing, het Ondernemersfonds en de VCOB stemden hun acties op elkaar af en spraken gezamenlijk nieuwe acties af die ervoor moeten zorgen dat de binnenstad nu en in de toekomst haar aantrekkingskracht behoudt. We hebben een structuur uitgewerkt voor een samenwerking die op termijn moet leiden tot een managementorganisatie voor de binnenstad.
- We zijn gestart met het opstellen van een gebiedsprofiel voor de binnenstad. Daarmee willen we de binnenstad toekomstbestendig houden en programmatisch beter afstemmen en verbinden met aangrenzende gebiedsontwikkelingen als 't Zoet, het Seeligpark-Gasthuisvelden en Centrum-Oost.
- We zijn gestart met het opstellen van locatieprofielen voor evenementen. Deze worden in 2025 opgeleverd en kunnen een bouwsteen zijn voor eventueel toekomstig evenementenbeleid.
- In april opende onder de naam 'Explore Breda Store' het nieuwe toeristische informatiepunt in de binnenstad. Deze locatie gaat bezoekers, bewoners, studenten en ondernemers inspireren met unieke verhalen en producten uit Breda. Gelijktijdig lanceerde Breda Marketing het platform explorebreda.com, een online gids om de stad optimaal te beleven.
- Als onderdeel van het meerjarenprogramma Royal Roots ontwikkelde Breda Marketing een nieuwe wandelroute langs het koninklijke verleden van Breda. De route van 4 kilometer is digitaal en op papier uitgebracht. In opdracht van Royal Roots deed Tiuri een artistiek onderzoek naar het schilderij Tuin der Lusten van Jeroen Bosch, dat in opdracht van de Nassaus geschilderd is. Uit dit onderzoek is de voorstelling 'Tuin der Lusten' ontstaan, die in juni tijdelijk te zien was in de binnentuin van de Nieuwe Veste. In november lanceerde Royal Roots seizoen 2 van

de podcast 'Vooruit naar het Verleden' met als thema 'De Tuin der Lusten'. In 4 afleveringen doken ze in het leven van Graaf Engelbrecht II en schilderden ze hun eigen Tuin der Lusten.

- Breda Marketing is een onderzoek gestart naar het Bredase evenementenaanbod en hun waarde om het merk 'Breda' te versterken. In het tweede kwartaal van 2025 levert Breda Marketing haar resultaten op en geeft zij het college advies over hoe de Bredase evenementen nog beter kunnen bijdragen aan de uitstraling van de stad.

Werklocaties

Nieuwe aanbod op bestaande en nieuwe bedrijventerreinen:

- Voor Steenakker-Noord werkten we verder aan het gebiedsperspectief/haalbaarheidsonderzoek. We hebben diverse onderzoeken uitgevoerd en er hebben we 3 sessies met omwonenden plaatsgevonden.
- Rithmeesterpark fase 2 maakt deel uit van de Gebiedsvisie Zuid-West. Deze visie is in ontwikkeling en komt in de 1e helft van 2025 beschikbaar voor besluitvorming. Ook is er een onderzoek uitgevoerd naar de energievoorziening op het toekomstige bedrijventerrein. Dit onderzoek is eind 2024 afgerond.
- Bedrijventerrein Bavel is onderdeel van de Gebiedsvisie Bavel 2040. Deze is begin 2024 door de raad vastgesteld. We zijn gestart met het uitvoeren van een gebiedsverkenning.
- De gemeente heeft in 2024 gewerkt aan de aankoop van de gronden van WonenBreborg aan de Frankenthalerstraat. Die grondtransactie is in december afgerond. Daarmee heeft de gemeente nu grip op de locatie en de invulling van het toekomstige bedrijventerrein (voor gemeentelijke of reguliere bedrijven). Parallel hieraan hebben we gewerkt aan het opstellen van een integraal gebiedsperspectief voor het hele gebied rondom de Frankenthalerstraat. Zo zijn de verschillende projecten in het gebied goed op elkaar afgestemd. Het concept-gebiedsperspectief wordt begin 2025 afgerond en daarna wordt de participatie opgestart. Het gebiedsperspectief wordt in 2025 vastgesteld.

Projecten op het gebied van basis op orde, veiligheid, bewegwijzering, energietransitie, groenvoorziening en samenwerking:

- In 2024 zijn we begonnen met projecten uit het overkoepelende plan van aanpak om onze bestaande bedrijventerreinen toekomstbestendig te maken ('Ruimte voor ondernemen'). Dit plan is in 2023 door het college vastgesteld en ter informatie aangeboden aan de raad. Onderdeel hiervan is het KVO-B-traject, dat in 2023 op de bedrijventerreinen Rithmeesterpark, 3BO en Hazeldonk is gestart. Vanwege een tekort aan capaciteit bij de politie hebben deze KVO-B-trajecten in 2024 deels stilgelegen. In 2025 worden deze weer opgepakt.
- In 2024 zijn we begonnen met een aantal acties uit het Actieprogramma De Krogten. Samen met Wijkzaken hebben we een schouw uitgevoerd. Meerdere acties zijn direct uitgevoerd, andere worden nu verder uitgezocht en uitgevoerd in samenwerking met de ondernemersvereniging.
- Verschillende bedrijven en bedrijvenverenigingen kregen in 2024 een subsidie om hun bedrijfskavels of bedrijventerrein te vergroenen en te verduurzamen.
- We hebben 6 subsidies toegekend vanuit de impuls gelden voor bedrijventerreinen. Deze kunnen ingezet worden voor de veiligheid, de groenvoorziening en het vergroten van de organisatiegraad op de terreinen.
- Eind 2024 was het convenant met het Platform Bedrijventerreinen Breda afgelopen. Momenteel lopen er gesprekken over een hernieuwde samenwerking tussen de gemeente en het bedrijfsleven. Vooralsnog heeft VNO-NCW het voorzitterschap van het platform.

overgenomen. Het verhogen van de organisatiegraad op de bedrijventerreinen is een belangrijk onderwerp tijdens de gesprekken.

- In 2024 liep de Bedrijveninvesteringszone (BIZ) op bedrijventerrein Hazeldonk af. We hebben een nieuwe verordening vastgesteld en er heeft een nieuwe stemming plaatsgevonden. Deze was positief, dus de BIZ is per 1 januari 2025 ingegaan.
- Daarnaast hebben we het traject voor de gebiedsvisie voor de Slingerweg vormgegeven.

Een gezonde, evenwichtige kantorenmarkt, waarbij de bestaande kantoren verduurzaamd worden:

- In 2024 zijn de kantoren van 5Tracks opgeleverd.
- We hebben gewerkt aan het haalbaarheidsonderzoek voor de uitbreiding van Bondpark aan de Graaf Engelbertlaan. Momenteel is dit plan in procedure.
- We hebben diverse energiescans uitgevoerd.
- We zijn verdergegaan met de label-C-controles. Die worden in 2025 afgerond.

Digitalisering

BrabantRing en BredaRing

De gemeente Breda is aangesloten op de BrabantRing. Dit is een gesloten glasvezelnetwerk waarmee overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven veilig, snel en betrouwbaar gegevens kunnen uitwisselen. De afgelopen 4 jaar heeft er een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden waardoor de businesscase van de BredaRing opnieuw bekeken moest worden. Voorbeelden van deze ontwikkelingen zijn de prijsstijging van 17% voor de levering en aanleg, de verdere uitbreiding van het cameranetwerk en verdere aanleg van glasvezel in onze stad. Dit biedt nieuwe vraagstukken. De resultaten van deze heroverweging van de business case volgen in 2025.

Bedrijventerrein Hazeldonk

Binnen de proeftuin Hazeldonk hebben we 14 pilots uitgevoerd, variërend van surveillance en de aanpak van parkeeroverlast en zwerfafval tot een plan om de stikstofuitstoot terug te dringen. Hierin hebben we samengewerkt met de provincie Noord-Brabant en de bedrijven. Een van de projecten binnen de proeftuin was een zogenoemde *control tower*, waarin we open data opnemen en uitwisselen op basis van de richtlijnen vanuit het ministerie van BZK en de Bredase functionaris gegevensbeheer. Deze proef met een kleinschalig dataplatform heeft laten zien hoe data opgeslagen kan worden en hoe mensen toegang kunnen krijgen tot deze data.

Op bedrijventerrein Hazeldonk heeft in 2024 meerdere keren per dag een op afstand bestuurde drone gevlogen. Breda is daarmee de eerste gemeente die van het ministerie toestemming heeft gekregen om met een op afstand bestuurde drone over openbaar gebied te vliegen. Als de testvluchten bevallen, kan de drone voor veel meer doeleinden worden ingezet: van het betrappen van inbrekers tot het monitoren van de staat van het wegdek. We hebben enkel tests uitgevoerd om vast te stellen op welke gebieden de drone effectief en wenselijk ingezet kan worden. In 2025 denken we na over een mogelijk vervolg op deze pilot.

Data in de binnenstad

- Voor de binnenstad hebben we relevante data gebundeld in het Smart City-dashboard.
- Relevante data voor mensen met een beperking hebben we verder uitgewerkt in de Beter Bereikbaar-app. Hiervoor hebben we subsidie gekregen van het ministerie van BZK. We hebben onze ervaringen gedeeld met Eindhoven, Tilburg, Hilversum en Den Bosch.
- In 2024 hebben we de drukte in de binnenstad gemeten tijdens winkeltijden en evenementen. Deze tests deden we samen met onder meer Logistics Community Brabant (LCB), het team Openbare Orde en Veiligheid en leveranciers van

meetsystemen. We hebben een digitale tool ontwikkeld, de Druktemeter. Daarbij konden ondernemers en beveiligers tijdens carnaval, Koningsdag en het Jazzfestival de drukte binnen en buiten aan ons doorgeven. Zij konden daarbij ook opmerkingen en aandachtspunten geven, bijvoorbeeld over de sfeer of het geluidsniveau. Deze informatie is tijdens de evenementen beschikbaar voor onze collega's en geeft inzicht in de drukte in de horeca en op de pleinen en straten. Breda is de eerste stad die in gezamenlijkheid het complete druktebeeld in kaart brengt.

- Daarnaast hebben we een test gedaan om de drukte in winkelstraten te meten op basis van radiogolfsignalen. Uit deze test bleek dat deze techniek gemakkelijk is in te zetten in andere straten en tijdens evenementen.
- We hebben met het Ondernemersfonds en de afdeling Economie verkend hoe we gezamenlijk de drukte in de binnenstad kunnen meten. We hebben daarover een advies gegeven dat komend jaar wordt uitgewerkt. Via deze tests en de samenwerking weten we hoe we met de huidige mogelijkheden inzicht kunnen geven in de drukte in de binnenstad.
- In 2024 hebben we de Beter Bereikbaar-app uitgebreid met diverse toepassingen. We hebben 110 gehandicaptenparkeerplaatsen voorzien van een sensor en foto's, zodat mensen vanuit huis een geschikte plaats kunnen kiezen.
- We hebben in samenwerking met Breda Gelijk de 'pleelist' verbeterd waarop alle openbare en opgestelde toiletten staan.
- We hebben met subsidie van de RVO in samenwerking met Eindhoven, Den Bosch en Tilburg een nieuwe toepassing opgeleverd op het gebied van spraakgestuurde AI. Daarmee kunnen we mensen helpen die moeilijk een mobiele telefoon kunnen bedienen en mensen die moeilijker verstaanbaar zijn. De app is in 2024 gebruikt bij diverse evenementen: de Singelloop, carnaval en 538 Koningsdag. Daarbij is de app meer dan 350.000 keer geraadpleegd. De gemeenten Tilburg (kermis), Eindhoven (GLOW) en 's-Hertogenbosch (Theaterfestival Boulevard) gebruiken de app ook.

De impact van technologie op de stad

In 2024 heeft het Stedelijk Ethisch Team ingezet op kennisontwikkeling. Zij volgden gezamenlijk een training van Filosofie in Actie en een college van professoren op dit vlak. Hierbij zijn ook 'collega's' uit andere steden en de provincie aangesloten. Dat gaf een extra dimensie aan het traject. Het Stedelijk Ethisch Team heeft diverse presentaties gehouden waarbij met een groep een moreel beraad werd gevoerd op basis van een technologisch vraagstuk, onder meer bij de werkgroep Digitalisering en bij het event 'AI in de stad'. Het Stedelijk Ethisch Team wil een perspectief meegeven over de mogelijke impact van een bepaalde technologie op de publieke waarden van de stad. Zo worden we een lerende stad op het gebied van digitale ethiek die vanuit een stedelijk perspectief kijkt, dus over de grenzen van de eigen organisatie heen.

Informatiepunt Digitale Overheid (IDO)

In 2024 hebben we volop ingezet op de pilot 'Leren van de meldingen van het IDO'. Dit deden we onder leiding van 'Huh, wat bedoelt u?' met diverse partijen in de stad, waaronder de Nieuwe Veste, het (Digi-)Taalhuis, Breda Zorg voor Elkaar, Verbeter Breda, de Rabobank en Humanitas. Zo wilden we onderzoeken of we vragen niet alleen op konden lossen, maar in de toekomst ook konden voorkomen door rekening te houden met de suggesties van de vraagsteller. Dit hebben we voor 10 casussen uitgewerkt. De aanpak en de lessen die we hieruit hebben geleerd, hebben veel aandacht gekregen vanuit de VNG, andere gemeenten en de Alliantie Digitaal Samenleven. In 2025 gaan we verder met deze aanpak om te kijken welke ondersteunende rol technologie hierbij kan spelen ('de Eenvoudmaker').

Digitale balans

Leerlingen uit de 4e klas van het Stedelijk Gymnasium hebben in het voorjaar bekeken hoe bij de stedelijke ontwikkelingen van het nieuwe Chassékwartier aandacht kan komen voor digitale balans in de openbare ruimte. Ook was er aandacht voor digitale balans tijdens het event 'AI in de stad' met onder meer een *digital detox dome*.

Talk of the Town

Ook in 2024 hebben er weer een aantal Talk of the Towns plaatsgevonden. Thema's waren dit keer: echt/nep, gaming en opvoeden in de digitale wereld. Alle bijeenkomsten werden zeer goed bezocht en zijn ook goed geëvalueerd. Daarnaast heeft in september op 3 locaties in Breda het driedaagse evenement 'AI in de stad' plaatsgevonden, met onder meer een Talk of the Town voor inwoners. Daarnaast bestond het programma uit een hackathon voor studenten, een inspiratie-expo waarbij 12 Bredase AI-bedrijven hun oplossingen presenteerden, een AI filmevent en een congres met (inter)nationale sprekers en 300 genodigden. Die beloonden het evenement met een 8,8.

Breda Brengt het Samen

Voor de projectgroep van Breda Brengt het Samen was 2024 een jaar van omschakelen. In plaats van een meerjarig programma tot 2026 uit te voeren, moesten zij in 2024 hun inzet en budget afbouwen met € 400.000. De focus lag op het borgen van het Verhaal van Breda binnen de organisatie en de afstemming met Breda Marketing voor het zelfstandig voortzetten van de merkstrategie. Eind 2024 is het borgingsplan opgeleverd en zijn er afspraken gemaakt. Het programma wordt in het 1e kwartaal van 2025 afgerond, mogelijk met een kleine overloop in het 2e kwartaal. Het voorstel is om hiervoor het resterende budget uit 2024 te gebruiken. Vanaf 2025 resteert er verder alleen een klein werkbudget dat nodig is om het Verhaal van Breda als strategische koers binnen de organisatie te blijven borgen.

RISICO'S

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Programma 2

De jaarrekening 2024 bevat in totaal 113 (beleids)indicatoren, de zogenaamde 'Bredase set'. Deze wordt jaarlijks herijkt. Deze Bredase set is in de tekst verdeeld over de diverse programma's en thema's en is opgebouwd uit 21 landelijk verplichte en 92 Bredase indicatoren. Hiervan bevat dit programma in totaal 22 beleidsindicatoren, waarvan er 1 landelijk verplicht is. In deze jaarrekening wordt voor alle indicatoren peildatum januari 2025 gehanteerd of de meest actuele datum als de informatie over 2024 nog niet beschikbaar is.

Indicator: Waardering voor de stad (bezoekers) (auditnr 40)

Omschrijving: Rapportcijfer voor de binnenstad van Breda (gegeven door bezoekers)

Bron: Passantenonderzoek

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
			8	

Toelichting: Het passantenonderzoek wordt niet meer op deze wijze uitgevoerd. Wél vragen we inwoners elk jaar hun mening over de binnenstad. Zij gaven in 2024 net als in 2023 een 7,9. We stellen voor om deze indicator te herijken: van waardering bezoekers naar waardering inwoners.

Indicator: Trots op de stad (inwoners) (auditnr 41)

Omschrijving: Percentage inwoners dat (heel) trots is op de stad Breda

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
73	73	72	73	75

Toelichting:

Indicator: Economische Barometer (auditnr 42)

Omschrijving: Stand van de Economische Barometer

Bron: Gemeente Breda, Economische barometer

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
6,4		6	geen streefwaarde bepaald	

Toelichting: Het instrument 'Economische Barometer' wordt niet meer gebruikt. Er wordt geen streefwaarde of realisatie bepaald. De gemeente stuurt op onderliggende economische thema's. We stellen voor om deze indicator bij de eerstvolgende herijking te laten vervallen

Indicator: Vestigingsklimaat (auditnr 43)

Omschrijving: Waardering van het vestigingsklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Gemeente Breda, Ondernemerspeiling

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
		7	7	

Toelichting: In 2024 is geen brede ondernemerspeiling uitgezet.

Indicator: Werkgelegenheid Totaal (absoluut) (auditnr 44)

Omschrijving: Aantal werkzame personen in Breda

Bron: Gemeente Breda, Vestigingenregister

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
112.322	114.232	116.377	110.000	118.229

Toelichting: De werkgelegenheid is in 2024 toegenomen met ruim 1,5% ten opzichte van 2023. Op langere termijn gaan we uit van een werkgelegenheid van 110.000 in 2030 (Omgevingsvisie) als gevolg van een afnemende beroepsbevolking.

Indicator: Ondernemersklimaat (auditnr 47)

Omschrijving: Waardering van het ondernemersklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Gemeente Breda, Ondernemerspeiling

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
		6,9	7	

Toelichting: In 2024 is geen ondernemerspeiling uitgevoerd. We meten het ondernemersklimaat éénmaal per 2 jaar. In 2023 waardeerden de ondernemers het ondernemersklimaat met een 6,9.

Indicator: Netto arbeidsparticipatie (auditnr 49)

Omschrijving: Percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
72	73,1	74,2	73,1	74,2

Toelichting: Dit is een landelijk verplichte indicator. De streefwaarde voor 2024 (73,1%) is gerealiseerd.

Indicator: Dienstverlening (auditnr 50)

Omschrijving: Beoordeling van de dienstverlening van de gemeente Breda aan ondernemers

Bron: Gemeente Breda, Ondernemerspeiling

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
		6,5	7	

Toelichting: In 2024 is geen ondernemerspeiling gehouden. Het meest recente realisatiecijfer komt uit 2023. Toen waardeerden de ondernemers de dienstverlening van de gemeente met een 6,5.

Indicator: Evenementenbeleid (auditnr 51)

Omschrijving: De gemiddelde waardering van Bredase bezoekers voor de evenementen die ze hebben bezocht

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
	7,9	8	7,9	7,9

Toelichting:

Indicator: ratio aanbod/vraag werklocaties (auditnr 52)

Omschrijving: Verhouding tussen het aantal hectare aan werklocaties dat direct uitgifbaar is en de vraag naar werklocaties

Bron: Gemeente Breda, Ruimtelijke economie

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
0,1	0,05	0,05	0,05	0,05

Toelichting: Er is nog steeds een tekort aan uitgifbare kavels voor werklocaties.

Indicator: Leegstand (auditnr 53)

Omschrijving: Leegstand (percentage van de voorraad in m2)

Bron: CBS leegstandsmonitor

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
5,5	5,3	4	5	

Toelichting: De CBS leegstandsmonitor (peildatum 1 januari 2024) presenteert 4% leegstand (in m2) voor bedrijven (industrie) en 7% leegstand (in m2) voor kantoren. In deze 7% zitten nog enkele grote kantoorlocaties die op dit moment worden getransformeerd tot woningen. Het feitelijke leegstandspercentage voor kantoren is dus aanzienlijk lager. Voor winkels is het leegstandspercentage per 1 januari 2024 3,9% en per 1 januari 2025 3,7% (databron Locatus). Voor elk van de drie sectoren ligt het feitelijke leegstandspercentage dus onder de gewenste frictieleegstand van 5%.

Indicator: Werkgelegenheid Focussectoren (absoluut) (auditnr 2203)

Omschrijving: Aantal werkzame personen in de focus sectoren Toegepaste Technologie en Creatieve industrie (TT&C)

Bron: Gemeente Breda, Vestigingenregister

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
22.082	22.897	23.506	23.900	23.842

Toelichting: In 2024 waren er 23.842 banen in de focussectoren Toegepaste Technologie en Creativiteit (TTC). De werkgelegenheid groeit. De gemiddelde groei per jaar in de afgelopen 5 jaar is 1,8%. Dat is net iets lager dan de 2% groei per jaar die we nastreven.

Thema Grote projecten in de stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Verbeter Breda

Samen met het programmabureau Verbeter Breda en vele partijen in de stad hebben we in 2024 verder gewerkt aan onze plannen voor de komende jaren. Daarmee willen we onze doelen voor kansengelijkheid en een verbonden stad halen, onder meer via het Pact van Breda, deel 3. Van het Rijk hebben we in december 2023 extra middelen gekregen voor de uitvoering van deze plannen. Deze zijn in 2024 ingezet. We hebben de monitor doorontwikkeld om de resultaten op de lange termijn te kunnen volgen. In november heeft de raad een rapportage ontvangen waarin de voortgang van onze inzet per bouwsteen is opgenomen.

Gasthuisvelden

We hebben in 2024 gewerkt aan de afronding van de Nieuwe Mark fase 1. Daarbij kregen we te maken met technische complicaties, vooral bij de Tolbrug. Hierdoor heeft het project vertraging opgelopen. De oplevering van de 1e fase vindt daardoor pas in 2025 plaats. Verder hebben we afgelopen jaar gewerkt aan de voorbereiding van fase 2 en de start van het ontwerp van fase 3. Voor beide fasen ligt er nu een concept van het definitief ontwerp. Die zijn eind 2024 gedeeld met de omgeving en andere belangstellenden tijdens een informatiebijeenkomst. Via een voortgangsrapportage wordt het project tweemaal per jaar aan de raad verantwoord. Daarbij is aangegeven dat er een flinke kostenstijging wordt verwacht. De exacte raming wordt in 2025 gemaakt.

In 2024 hebben we de overdracht en oplevering voorbereid van het kazerneterrein. Dat deden we samen met het Rijksvastgoedbedrijf en Defensie. Alle acties uit de koopovereenkomst Seelig-Zuid zijn afgerond (onder meer op het gebied van asbest, niet-gesprongen explosieven, kabels en leidingen). Bij de erfpachtgebieden heeft het Rijksvastgoedbedrijf omheiningen en toegangspoorten geplaatst. Omdat het Rijksvastgoedbedrijf voor al zijn voorbereidingen meer tijd nodig had, is de overdracht van Seelig-Zuid aan de gemeente een halfjaar uitgesteld en vindt plaats in januari 2025.

Centrum-Oost

De projecten binnen Centrum-Oost worden op dit moment voorbereid. Om hierover laagdrempelig te kunnen communiceren met omwonenden, hebben we een informatiecentrum geopend aan het Chasséveld 3 (het voormalige politiebureau). Ook zijn we in 2024 gestart met de herinrichting van de Vlaszak en de directe omgeving daarvan. Bij de ontwikkeling van Post Breda is het hoogste punt bereikt. Voor de ontwikkeling van Central Park 076 (het voormalige Incom-terrein) is het bestemmingsplan vastgesteld en inmiddels onherroepelijk geworden. Daarnaast hebben we haalbaarheidsstudies uitgewerkt voor de herontwikkeling van het Koepeldistrict, het Chassékwartier, de Molsparking en Valkenhove.

Bavel

In januari 2024 is de Gebiedsvisie Bavel 2040 vastgesteld. We zijn daarna gestart met de uitwerking daarvan. Na een opbouwfase van ongeveer een halfjaar staat de organisatie van het Programma Bavel en werken we in cocreatie aan veel van de projecten, verkenningen, haalbaarheidsstudies en themagerichte projecten die in de gebiedsvisie staan vermeld.

CrossMark/Havenkwartier/'t Zoet

In CrossMark-'t Zoet hebben we in 2024 grote stappen gezet qua planvorming en realisatie. De samenwerkingsagenda met de provincie Noord-Brabant is geactualiseerd. In CrossMark-Oost is het woonproject Drie Hoefijzers afgerond. Daar wordt ook volop gebouwd aan het project Eureka. Verder is het bestemmingsplan voor De Faam afgerond.

In het Stationskwartier is de grondexploitatie afgerond. Daarmee is een belangrijke mijlpaal bereikt na circa 20 jaar gebiedsontwikkeling. Na de bouw van het nieuwe station zijn de projecten Breda Vooruit, Belcrumpoort, 5Tracks en het gerechtsgebouw afgerond. In de openbare ruimte zijn onder andere de Stationslaan, de Willemstraat, de Speelhuuslaan, het Spoorpark en diverse pleinen aangelegd of vernieuwd.

Het Havenkwartier is een deelgebied met een ander, meer industrieel karakter dan het moderne Stationskwartier. Hier is de bouw gestart in De Strip op het KlaversJansen-terrein: de Blikvanger met ruim 60 sociale woningen. Hier wordt gewerkt aan een combinatie van wonen, cultuur, creatief ondernemerschap en horeca.

Voor 't Zoet hebben we veel aandacht besteed aan het ruimtelijk raamwerk, de programmering van het gebied, de uitwerking van de financiële businesscase en de voorwaarden voor de totstandkoming van de samenwerking tussen de gemeente en de provincie. Verder is de notitie Reikwijdte en Detailniveau vastgesteld als basis voor de MER en zijn de subsidiebeschikkingen van het Rijk geformaliseerd. De gemeenteraad heeft middelen beschikbaar gesteld voor de voorbereiding van civieltechnische maatregelen in het gebied.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Verbeter Breda

Het programmabureau Verbeter Breda raakte in 2024 meer verankerd en bouwt samen met bewoners, de gemeente en andere partners verder aan kansengelijkheid om de tweedeling in de stad te verkleinen. Veel plannen zijn opgenomen in de Alliantie Wonen. Ambities vanuit Verbeter Breda zijn opgenomen in beleidskaders (zoals de woonvisie en onderwijsvisie). Plannen binnen de bouwsteen 'Leefbaar inkomen' worden uitgevoerd door partners van het waardenetwerk Bestaanszekerheid. De eerste resultaten groeien steeds zichtbaarder.

In samenwerking met de betrokken partijen zijn we verschillende plannen gestart, zoals de aanpak van taalachterstanden, het aanbieden van nog eens 250 gratis abonnementen op BN DeStem, een focus op gezondheid in de buurt en op school, de opening van het Jeugdhonk als ontmoetingsplek in de Hoge Vucht en een extra inzet op jeugdwerk voor een veiliger Mgr. Nolensplein in de wijk Heuvel.

Gasthuisvelden

De overdracht van het kazerneterrein is voorbereid. Het exercitieterrein, de witte huisjes en de betonloods (fase 1) zijn begin 2025 beschikbaar. We hebben in 2024 een inrichtingsplan voor het Seeligpark uitgewerkt. In de loop van 2025 worden de werkzaamheden uitgevoerd, waarna we het park open kunnen stellen. We hebben de aanbesteding voor de witte huisjes voorbereid, zodat die na de eigendomsoverdracht kan worden gestart.

De herprofilering van de Fellenoordstraat en de Gasthuisvelden (de straat) wordt integraal meegenomen in het ontwerp van het Seeligpark en de openbare ruimte van Gasthuisvelden-West.

Centrum-Oost

Voor de herinrichting van de Vlaszak hebben we een succesvolle aanbesteding doorlopen. Door een gefaseerde aanpak en een intensieve begeleiding van het werk hebben we het verkeer zo veel mogelijk doorgang kunnen geven. Voor Central Park 076 hebben we in diverse gerechtelijke procedures een succesvolle verdediging gevoerd. We hebben intensieve gesprekken gevoerd en planstudies verricht in samenwerking met marktpartijen voor de haalbaarheidsonderzoeken van het Koepeldistrict, het Chassékwartier en de Molsparking. Voor de haalbaarheidsstudie van Valkenhove is een intentieovereenkomst met de initiatiefnemer gesloten.

Bavel

In 2024 hebben we binnen het Programma Bavel gewerkt aan de toekomstige woonlocaties en het werkterrein. Zo is het bestemmingsplan voor Nieuw-Tervoort/Kluishof onherroepelijk geworden. Ook is er een haalbaarheidsstudie gedaan voor de woningbouwprojecten Bavel-West en Bavel-Zuid. Verder hebben we een ontwerp gemaakt voor de multifunctionele accommodatie (MFA). We hebben een verkenning uitgevoerd voor de werklocatie.

Het mobiliteitsvraagstuk speelt hierbij uiteraard een belangrijke rol. We hebben daarom verkeerstellingen uitgevoerd, onderzoek gedaan naar het mobiliteitseffect van de extra ontwikkelingen en de voorbereidingen getroffen voor een vrachtwagenverbod. In de gebiedsvisie hebben we projecten benoemd, zoals het Jack van Gilsplein en een nulmeting van de luchtkwaliteit.

De betrokkenheid van het dorp bij de ontwikkelingen is van groot belang. Daarom hebben we gekozen voor cocreatie en proactieve communicatie. Communiceren doen we via de website over Bavel (www.breda.nl/bavel), het informatiecentrum en nieuwsberichten.

CrossMark/Havenkwartier/'t Zoet

- In 2024 is in CrossMark-Oost/Stationskwartier het multifunctionele bouwproject 5Tracks opgeleverd met appartementen, kantoren, voorzieningen en een spoorpark op het dak van de parkeervoorzieningen.
- De openbare ruimte van de nieuwe woonbuurt Drie Hoefijzers-Noord is opgeleverd.
- De woonbuurt Eureka, met ruim 300 woningen, is in de verkoop gegaan en wordt gebouwd.
- Aangrenzend aan Eureka ligt de Faam-locatie. In dit plan van ruim 600 woningen houden we rekening met het behoud van het erfgoed. In 2024 heeft de raad het bestemmingsplan hiervoor vastgesteld.
- In 2024 was de start van de bouw gepland voor de Harley-locatie. Het gaat hier om 50 betaalbare woningen. De start van de bouw is verschoven naar begin 2025.
- De eerste fase van de aanleg van het CrossMark-West/Havenkwartier is gestart met de bouw van de Blikvanger op het KlaversJansen-terrein (onderdeel van De Strip).
- De bouw van woningen binnen het deelgebied Backer+Rueb is nog niet gestart, omdat de businesscase nog niet helemaal rond is.
- Voor het definitieve ontwerp voor de broedplaats Performing Arts op KlaversJansen is een ontwerpteam geselecteerd via een Europese aanbesteding.
- De aanleg van de mobiliteitshub langs de Mark is nog niet gestart. Deze is gekoppeld aan de ontwikkelingen in De Strip. De reden is dat de besluitvorming over het bestemmingsplan meer tijd kost door overleg met de belanghebbenden.
- Het tijdelijk gebruik van het Haveneiland wordt voortgezet binnen een gereguleerd regime.
- Voor CrossMark-West/'t Zoet is de notitie Reikwijdte en Detailniveau vastgesteld, met positief commentaar van de Commissie MER op de onderzoekaankpak. Deze notitie is de basis voor het opstellen van een milieueffectrapportage (MER).
- Het ruimtelijk programmatisch raamwerk voor 't Zoet is uitgewerkt, inclusief de bouwstenen (ondergrond, mobiliteit, energie, woon- en economisch programma). De financiële businesscase is uitgewerkt. Deze wordt nog geoptimaliseerd om tot een financieel uitvoerbaar plan te komen.
- De samenwerking met de provincie is geregeld via een samenwerkingsovereenkomst. Daarin regelen we de ontwikkelkaders, de (gezamenlijke) gebiedsorganisatie, de inbreng van gronden en de financiering van de ontwikkelingen, waaronder het voorbereiden van een grondexploitatie voor de eerste fase van 't Zoet, met daarin circa 1700 woningen en 23.000 m² voorzieningen.
- De gemeenteraad heeft een krediet beschikbaar gesteld voor de civieltechnische voorbereidingen voor investeringsprojecten in de openbare ruimte. Het Rijk heeft hiervoor ook een subsidie verstrekt. Dit betreft een aanzienlijke bijdrage voor de verkeersinfrastructuur en de opgaven op het gebied van mobiliteit, water en groen in het plan.
- Het terrein is tijdens het zomerseizoen tijdelijk opengesteld. Dat was een succesvol plan: er zijn veel kleinschalige en grotere evenementen geweest, waarbij Breda Photo een prominente rol heeft gespeeld.

RISICO'S

Verbeter Breda

In Verbeter Breda is voortgang te zien, ondanks het feit dat de budgetten niet volledig besteed zijn. Bij de uitvoering van de plannen volgens de Verbeter Breda-principes ligt de nadruk op het betrekken van inwoners: het gesprek is belangrijker dan te snelle mijlpalen en concrete resultaten (zonder draagvlak). Dit vraagt om voldoende tijd, ruimte en aandacht voor inwoners zodat zij kunnen aangeven wat zij belangrijk vinden in hun buurt. Hoewel deze aanpak waardevolle inzichten en kansen biedt, kan dit leiden tot vertraging in de besteding van budgetten.

Gasthuisvelden

- Bij het openstellen van fase 1 van het Seeligpark is er een risico op overlast. We monitoren de situatie en nemen maatregelen bij eventuele (extreme) overlast, in overleg met de diverse instanties en de wijkaanpak.
- Bij de sloop van het belastingkantoor kan vertraging optreden door het uit laten huizen van de vleermuizen. Hiervoor zijn maatregelen genomen, maar het is nog onbekend of en hoe snel de vleermuizen het pand verlaten.

Nieuwe Mark

Eind 2024 is er een externe raming uitgevoerd voor fase 2. Hieruit is gebleken dat er sprake is van een flinke kostenstijging. De exacte raming wordt in 2025 gemaakt. In 2025 wordt de raad hier nader over geïnformeerd.

Centrum-Oost

In Centrum-Oost zijn veel ambities afhankelijk van de investeringsbereidheid van de markt. De huidige herinrichting van de Vlaszak heeft daar een positieve uitwerking op. De totale gebiedsontwikkeling zal mogelijk 15 jaar duren. De plannen moeten daarom bestand zijn tegen veranderende economische omstandigheden. De gebiedsontwikkeling vraagt zo veel tijd omdat het gebied in de bestaande stad ligt. Er zullen dus lange tijd bouwactiviteiten zijn. Dit kan een negatieve uitwerking hebben op het draagvlak.

Bavel

- Een risico voor de ontwikkelingen in Bavel zijn de stikstofberekeningen en veranderende regelgeving daarover. Binnen de huidige stikstofregelgeving (vergunningstop, salderen) zijn de ontwikkelingen van woningen en bedrijventerreinen niet haalbaar of moeten die worden gecombineerd met verkeersmaatregelen, zoals het beperken van het autoverkeer op bepaalde wegen in of bij het Ulvenhoutse Bos.
- In het zoekgebied voor de bedrijventerreinen zitten boomkijkers. Dit heeft gevolgen voor de ontwikkeling. Als deze kikkers niet verplaatst kunnen worden, kunnen we minder hectares bedrijventerrein aanleggen.
- Voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein is actief grondbeleid nodig. Voor deze strategische voorinvestering is financiële ruimte nodig. Ook moeten er risico's aangegaan kunnen worden. Bij strategische grondaankoop hoort immers altijd het risico dat de ontwikkeling om wat voor reden dan ook niet doorgaat. De voorinvestering is nodig om de aanleg van het werkterrein op gang te brengen.

CrossMark/Havenkwartier/'t Zoet

- Voor CrossMark is de bouw van 655 woningen in De Strip vóór 2030 een risico. Dit is een eis vanuit de Woningbouwimpuls (met € 9,9 miljoen subsidie vanuit het Rijk). Er kan vertraging optreden door grillige marktomstandigheden en door kostenstijgingen in de bouw. Deze subsidie wordt niet geïndexeerd.

- De strakke planning voor de realisatie van de Broedplaats Performing Arts is een risico. De nieuwbouw moet om akoestische redenen klaar zijn als de eerste woningen op KlaversJansen opgeleverd worden.
- De ontwikkeling van 't Zoet is groot, complex en langdurig. Denk hierbij aan een looptijd van 20 tot 30 jaar. De kansen voor de stad zijn groot, net als de druk vanuit de afspraken met het Rijk. Daarbij is het belangrijk dat we tempo kunnen houden. Er zijn meerdere risico's die invloed kunnen hebben op het tempo en een gedegen aanpak:
 - We hebben behoefte aan een financiering voor forse investeringen over een lange periode, terwijl de financiële reikwijdte beperkt is en we deels afhankelijk zijn van andere overheden (het Rijk, de provincie en het waterschap).
 - De technische complexiteit is hoog (met funderingsresten, onderdoorgangen bij het spoor en hoogwaardige OV-verbindingen).
 - Er staat druk op het uitwerken van het woonprogramma door de druk op de woningmarkt. Het risico is dat we te snel plannen maken en daardoor inboeten op onze stedelijke ambities.
 - We hebben te maken met milieutechnische belemmeringen (zoals stikstof, geur, geluid, bodemverontreinigingen en externe veiligheid door het vervoer van gevaarlijke stoffen over het spoor).

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

Thema Dynamische stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Cultureel erfgoed

Breda wil een aantrekkelijke historische stad blijven door het erfgoed te beschermen en te beheren. Dit doen we door het belang van erfgoed in te brengen in ruimtelijke projecten en door het aanwijzen van panden als gemeentelijk monument. In overleg met het Chassé Theater hebben we ervoor gekozen om het theater pas aan te wijzen als gemeentelijk monument nadat de duurzaamheidsmaatregelen zijn uitgevoerd.

Cultuur

Met ons cultuurbeleid 'In verband met cultuur 2019-2024', dat eind 2024 afliep, stimuleerden we het maken, presenteren en beleven van een waardevol en divers kunst- en cultuuraanbod. We hebben de aantrekkingskracht van Breda vergroot om te wonen, te werken, te beleven en te bezoeken. We ondersteunden de culturele organisaties en makers in Breda bij hun herstel en transitie na de coronapandemie.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Cultureel erfgoed

- In 2024 vonden succesvolle Open Monumentendagen plaats. Daarnaast werd een groot aantal andere publieksactiviteiten georganiseerd door de gemeente, haar subsidieontvangers (zoals Royal Roots) en het erfgoedveld.
- We hebben subsidie verstrekt aan onze erfgoedbasisstructuur (de Grote Kerk, BLASt, de Waalse Kerk, Breda Nassaudag en het Maczek Memorial Breda).
- We hebben subsidie verstrekt aan de kleine historische musea, verstreken instandhoudingssubsidies voor gemeentelijke monumenten en maalvaardige molens en verleenden één projectsubsidie. Iedere aanvraag die aan de regels voldeed is positief beschikt.
- In 2024 organiseerde het erfgoedveld 2 erfgoedtafels waarbij de gemeente bestuurlijk en ambtelijk vertegenwoordigd was.
- De gemeente heeft zich ingezet voor de toekenning van het Van Gogh Nationaal Park. Deze toekenning heeft in het najaar plaatsgevonden.
- Voor de samenwerking Zuiderwaterlinie is een nieuw ambitiedocument ontwikkeld voor de stelling Breda-Geertruidenberg.
- Binnen het project Collectie Breda (voor de registratie en digitalisering van collecties) lag de focus in 2024 op de keuze voor passende beheersystemen om collecties te registreren en te ontsluiten. Daarnaast hebben we onderzocht hoe de erfgoeddata digitaal beschikbaar kan worden gesteld voor het publiek.
- Onze erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst' gaat uit van een brede benadering van het erfgoed. We zetten het project Collectie Breda in om focus aan te brengen binnen het tastbare erfgoed (zoals de monumenten) en de historische verhalen. Dankzij Collectie Breda kunnen mensen en middelen effectief worden ingezet voor de volgende doelen:
 - het versterken van de erfgoedbeleving en het vergroten van de toegankelijkheid van het erfgoed voor bewoners en bezoekers
 - zo veel mogelijk kennis vergaren over het Bredase erfgoed en deze delen met de stad
 - zorgvuldig behoud, beheer en bescherming van ons erfgoed
 - erfgoed als onderlegger voor de (her)ontwikkeling van de fysieke leefomgeving

Cultuur

We werkten volgens de 6 speerpunten uit het cultuurbeleid 'In verband met cultuur 2019-2024':

- We versterken de verbinding met cultuur en andere sectoren.
- We richten ons op een versteviging van het aanbod aan professionele kunsten met een landelijke uitstraling.
- We bevorderen activiteiten op het vlak van internationale uitwisseling en activiteiten die bijdragen aan de internationale profilering van Breda.
- We werken verder aan de ontwikkeling van het Havenkwartier als culturele hotspot van Breda.
- We versterken het aanbod aan kunst en cultuur in de publieke ruimte.
- We investeren in de toekomstbestendigheid van de culturele sector.

Concrete doelen

Eind 2023 werd het nieuwe cultuurbeleid 'Stad van Creatief Talent 2025-2040' vastgesteld. Hierdoor was 2024 een transitiejaar. We troffen de laatste voorbereidingen voor de nieuwe beleids- en subsidieperiode, die op 1 januari 2025 inging. Daarnaast gaven we voor het laatst invulling aan het cultuurbeleid 'In verband met cultuur 2019-2024' aan de hand van 3 waarden.

Transitie naar cultuurbeleid 'Stad van Creatief Talent 2025-2040'

Het nieuwe cultuurbeleid en de uitvoeringsagenda zijn vertaald en uitgegeven in het Engels. Het governance-model voor cultureel vastgoedbeheer (een instrument binnen het strategisch thema Ruimte voor Cultuur) is opgeleverd en wordt vanaf 2025 mede uitgevoerd door CLIB. Breda Marketing is eind 2024 gestart met de uitvoering van het strategisch thema Zichtbaarheid, waar de blijvende campagne 'ZigZag door Cultureel Breda' een onderdeel van is. Binnen het strategisch thema Subsidies zijn de aanvragen van de culturele basisinstellingen beoordeeld. Hetzelfde geldt voor de meerjarige subsidieaanvragen voor 2025-2026 en 2025-2028. We hebben 4 regelingen voor activiteitsubsidies ontwikkeld en de 1e ronde aanvragen voor 2025 is toegekend. Tot slot bracht de Raad voor Cultuur een bezoek aan Breda. Het thema van dit werkbezoek was Breda 2040, waarbij de Raad werd meegenomen in het nieuwe beleid en het culturele toekomstperspectief voor Breda, en kennismaakte met de culturele basisinstellingen.

Intrinsieke waarde (investeren in de cultuursector en haar wend- en weerbaarheid)

We versterkten en ondersteunden de sector bij het herstel en de transitie na de coronapandemie. De subsidies voor professionele instellingen die 2- en 4-jarig ondersteund werden, zijn afgerond. De 1-jarige regeling is in 2024 besteed en beëindigd. Daarnaast konden organisaties en makers een beroep doen op projectsubsidies, subsidies voor amateurkunst en de makersregeling.

Sociaal-maatschappelijke waarde

We hebben ons ingezet voor cultuureducatie, -participatie en -beoefening in de breedte. De ervaringen met de subsidieregeling Urban Sports en Culture hebben we in 2024 doorontwikkeld tot een subsidieregeling voor jongerencultuur. Omdat 'Cultuur voor Jeugd en Jongeren' 1 van de 3 beleidsprogramma's is van het nieuwe cultuurbeleid, hebben we ervoor gekozen om de middelen vanuit het Rijk, de 'SPUK Jongerencultuur', inzetbaar te houden voor 2025. Dit past binnen de kaders van het Rijk voor deze regeling.

RISICO'S

Cultureel erfgoed

Het aanwijzen van gemeentelijke monumenten gebeurt projectmatig. Het risico op beroep en bezwaar is daarbij altijd aanwezig en deed zich in 2024 ook voor: de focus lag vooral op bezwaar- en beroepszaken over het aanwijzen. Naast het project om 250 potentiële monumenten aan te wijzen, hebben we 3 losse aanwijsp procedures doorlopen op verzoek van de belanghebbenden.

INDICATOREN

Indicator: Deelname cultuur door kinderen (auditnr 1)

Omschrijving: Percentage kinderen en jongeren van 0 tot en met 17 jaar dat een cultuuractiviteit doet in de vrije tijd

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
41	50	45	Tenminste handhaven van het huidige percentage	41

Toelichting: In 2024 zien we dat cultuurbeoefening meer projectmatig en onder schooltijd plaats vindt. Door het toevoegen van 0-3 jaar aan de doelgroep zorgt dit gezamenlijk voor een lagere realisatiewaarde dan in 2023.

Indicator: Digitalisering (auditnr 2208)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat aangeeft digitaal vaardig te zijn (emails openen en beantwoorden, online informatie opzoeken, online een vakantie boeken en online geldzaken regelen)

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
	89	90		89

Toelichting: In 2024 vond 89% van de inwoners zich digitaal vaardig. Dat is vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Indicator: Bezoek inwoners aan culturele basisinstellingen (auditnr 2512)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat in de afgelopen 12 maanden minimaal 1 van de culturele basisinstellingen heeft bezocht

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
			-	82

Toelichting: De eerste meting in de inwonersenquête 2024 laat zien dat 82% van de inwoners een bezoek heeft gebracht aan één of meer culturele basisinstellingen. Het meest bezocht is het Chassé theater (62%). Daarop volgen De Nieuwe Veste (39%) en de Blind Walls Gallery (38%) .

Indicator: Werkgelegenheid Culturele sector (auditnr 2513)

Omschrijving: Aantal werkzame personen in de professionele creatieve en culturele sector

Bron: Gemeente Breda, Vestigingenregister

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
2.566	2.687	2.796	-	2.852

Toelichting: Dit is een nieuwe indicator. In de begroting 2024 was destijds nog geen streefwaarde bepaald.

Thema Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Onderwijsvisie

Zie programma 1 voor meer informatie over onze onderwijsvisie.

Actieplan Onderwijs en Arbeidsmarkt

- Begin 2024 hebben we het uitvoeringsplan opgesteld. Het techniekaanbod voor primair en voortgezet onderwijs wordt versterkt en toegevoegd aan de Educatiewijzer Breda. Dit draagt bij aan loopbaanoriëntatie. De gemeente Breda is aangesloten bij de subsidieaanvraag voor Sterk Techniek Onderwijs (STO Breda).
- We hebben de EnergieCampus financieel ondersteund. Deze is in november geopend om mensen te kunnen opleiden voor de energiesector. In 2024 hebben we een aanzet gegeven voor het opzetten van een transitiehub bij de EnergieCampus in 2025.

Breda Studentenstad

- We hebben studenten welkom geheten met:
 - de campagne 'Welkom in jouw stad, Breda'.
 - het Introfestival. Om de no show te verminderen en om de stijgende kosten op te vangen werd er dit jaar een kleine bijdrage gevraagd aan de studenten.
 - het GoodMood-evenement in november.
 - Via het netwerk Breda Internationals en het European Student Network (ESN) werd een introductieprogramma aangeboden voor de internationale studenten.
- We voeren het onderzoek Brain Gain & Drain uit om in beeld te krijgen waar talenten na hun afstuderen gaan wonen en werken.
- Studenten zijn betrokken bij maatschappelijke vraagstukken, in samenwerking met het Urban Living Lab Breda. Met de partners van het lab hebben we ingezet op een duurzame samenwerking tot en met 2029. Voor de 4 thema's zijn regisseurs aangesteld.
- De samenwerking met City Deal Kennis Maken is in 2024 gestopt omdat de subsidieaanvraag bij het Rijk niet is gehonoreerd.

Taal en laaggeletterdheid

Om meer mensen te bereiken heeft de Regio West-Brabant in de Week van Lezen en Schrijven 2024 een taalevenement georganiseerd. Dit jaar stond het taalevenement in het teken van onderwijs om laaggeletterdheid bij een breed publiek onder de aandacht te brengen. De editie van 2024 richtte zich vooral op praktijkprofessionals met leidinggevende, coördinerende of beleidsontwikkende taken in het primair en voortgezet onderwijs, de kinderopvang en samenwerkingsverbanden. Deelnemers konden zich inschrijven voor inspirerende presentaties en workshops. Verder heeft het Digi-Taalhuis in 2024 een filmpje gemaakt voor de regio om het Digi-Taalhuis en de website te promoten. De website richt zich op taalvragers, taalvrijwilligers en organisaties.

Onderwijshuisvesting

In 2024 is de verbouwing van basisschool De Griffioen opgeleverd. De vernieuwbouw van de Rudolf Steinerschool is gestart en we hebben de voorbereidingen getroffen voor de vernieuwbouw van KBS De Weerij. Voor KBS De Rosmolen en het Bredacollege is de planfase voor de vernieuwbouw begonnen. Bij KBS John F. Kennedy is een massastudie gedaan als onderdeel van de planfase. Om het binnenklimaat te verbeteren, hebben we installaties geplaatst bij KBS Petrus en Paulus en KBS St. Joseph. Deze projecten worden uitgevoerd in het kader van SUVIS en zijn bijna afgerond.

In 2024 heeft Building Breda de locatie Tessenderlandt aangekocht van Curio en zijn ze gestart met een verkenning naar de mogelijkheden voor de Van Riebeecklaan. Het ventilatie- en verduurzamingsproject van het Onze Lieve Vrouwe Lyceum is opgeleverd. De ventilatie- en verduurzamingsprojecten bij het Mencia de Mendoza Lyceum en De Nassau (De la Reijweg) zijn verder in uitvoering genomen. Daarnaast hebben de schoolbesturen gezorgd voor het planmatig onderhoud en hebben zij zelf nog geïnvesteerd in de gebouwen. Voor het nieuwkomersonderwijs is de locatie Oranjeboomstraat in gebruik genomen.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Onderwijsvisie

Zie programma 1 voor meer informatie over onze onderwijsvisie.

Actieplan Onderwijs en Arbeidsmarkt

- We hebben bijeenkomsten georganiseerd met het onderwijs, de bibliotheek en aanbieders van techniekonderwijs om het techniekaanbod te promoten. We geven invulling aan een van de doelen van de onderwijsvisie om alle jongeren in Breda praktijkervaring op te laten doen en kennis te laten maken met techniek.
- Met de opening van de EnergieCampus in november biedt Breda opleidingen in de energiesector, waarmee we de tekorten aan technisch personeel willen verkleinen.

Breda Studentenstad

- Met introductieactiviteiten hebben we ervoor gezorgd dat (nieuwe) studenten zich sneller thuis voelen in Breda.
- Tijdens de periodieke overleggen met bestuurders van het middelbaar en hoger beroepsonderwijs (Bestuurlijk Overleg Talent) zijn onder meer de volgende onderwerpen besproken: studentenhuysvesting, de mentale gezondheid van studenten, de introductieperiode, diversiteit en inclusie, en de onderwijsvisie 'Kansrijk ontwikkelen'.
- Bij hybride leeromgevingen stimuleren we de samenwerking van hbo- en mbo-studenten, zoals in het Urban Living Lab Breda (ULLB), Breda Robotics en het Game Development Center. In 2024 heeft ULLB de programma's Bredata en Impact Ondernemen ontwikkeld. Met Verbeter Breda lopen gesprekken over een 3e programmalijn.

Taal en laaggeletterdheid

In 2024 hebben we met de gemeenten in de Regio West-Brabant verder samengewerkt aan de aanpak van laaggeletterdheid. De betrokken organisaties hebben mensen bereikt die eerder nog geen gebruik maakten van het aanbod.

Onderwijshuisvesting

2024 stond in het teken van veelvuldig overleg met BreedSaam en Building Breda over de nieuwe periode van doordecentralisatie. We hebben addenda met aanvullende afspraken getekend en de nieuwe meerjarenplannen zijn goedgekeurd. In 2024 is er € 1,4 miljoen extra beschikbaar gekomen voor onderwijshuisvesting. De afspraken over samenwerking en overleg zijn hernieuwd, zodat we de komende jaren gezamenlijk en voortvarend verder kunnen bouwen aan de opgave voor onderwijshuisvesting.

RISICO'S

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Indicator: Aandeel studenten dat woont in Breda (auditnr 55)

Omschrijving: Percentage Bredase studenten dat ook in Breda woont

Bron: KENCES, Landelijke (Lokale) monitor studentenhuysvesting

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
36,3		32,5	geen streefwaarde bepaald	36

Toelichting: De Lokale Studentenmonitor 2024 van KENCES geeft aan dat in totaal 20.800 studenten in Breda studeren aan HBO/WO waarvan uitwonend 7.500. Van alle studenten die in Breda studeren, woont in 2024 36% in Breda. Na een daling in 2023 is dat weer vergelijkbaar met het aandeel in 2022 (36,3%).

Thema Verbindend bestuur

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Afgelopen jaar hebben we belangrijke stappen gezet in de noodzakelijke schaalvergroting van Breda. We zijn een duurzame en betrouwbare partner van het Rijk en de provincie. De lobby voor Bredase dossiers organiseerden we zo veel mogelijk met partijen in de stad, de regio, BrabantStad, de SRBT en in G40- en VNG-verband.

De colleges van de 10 gemeenten in de Baronie besloten om hun samenwerking verder te bestendigen en uit te breiden. Deze samenwerking vormt een sterke basis om ook met de regio Tilburg (Hart van Brabant) samen te werken. Samen willen we een grootstedelijke regio vormen die nationaal en internationaal interessant en relevant is als gesprekspartner en investeringsregio. We onderzochten mogelijkheden voor samenwerking in Europa en werkten samen met partners op regionale, nationale en Europese schaal.

We hebben de Uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant uitgewerkt, die in november is vastgesteld. Daarnaast begonnen we met de uitwerking van de uitvoeringsagenda bij de Ontwikkelstrategie SRBT. We ontwikkelden voorstellen voor een passende samenwerkingsstructuur binnen de SRBT. Ook brachten we mogelijkheden voor de samenwerking met Vlaamse centrumsteden in kaart. We werken samen met grensgemeenten binnen het Belgisch Nederlands Grensoverleg (BENEGO).

Tot slot bouwden we met diverse initiatieven verder aan het (herstellen van het) vertrouwen van inwoners in de politiek en de overheid.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Public affairs en lobby

We hebben actief ingezet op bestuurlijke kennismakingen en samenwerkingen met (Brabantse) Kamerleden en ministeries. In 2024 stond dit mede in het teken van de start van het kabinet Schoof.

We hebben gelobbyd op thema's als energie en klimaat, sociaal domein, stedelijke ontwikkeling en mobiliteit, Verbeter Breda, cultuur, digitalisering en migratie/asiel. Breda is een duurzame en betrouwbare partner van het Rijk en de provincie. De lobby voor Bredase dossiers organiseren we zo veel mogelijk met partijen in de stad, de regio, BrabantStad, de SRBT en in G40- en VNG-verband.

Afgelopen jaar hebben we onder andere dankzij onze invloed en lobby een positieve uitkomst bereikt op de landelijke Woontop en extra aandacht gekregen voor het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Op Europees niveau hebben we ons, mede namens de G40, hard gemaakt voor het Europese Cohesiefonds. Dit nieuwe fonds is de basis voor steden en regio's om ook na 2027 gebruik te kunnen maken van Europese subsidieprogramma's. Daarnaast zijn er 3 Europese projecten gestart waar de gemeente Breda partner in is. Eén daarvan is 'Otters over de grens' waarin de ecologie van de Mark versterkt wordt, gericht op het leefgebied van de otter.

Regionale samenwerking

- Om de belangen van Breda zo goed mogelijk te dienen is schaalvergroting en regionale samenwerking vaak onmisbaar.
- De colleges van de 10 gemeenten in de Baronie hebben eind 2024 besloten om hun samenwerking te formaliseren en te verbreden. We zijn gestart met de benodigde bestuurlijke overlegstructuren via portefeuillehoudersoverleggen om te komen tot een gezamenlijke agenda op inhoud.

- We hebben de samenwerking met Tilburg voortgezet. In 2024 hebben we ook mogelijkheden verkend om gezamenlijk in Europa te lobbyen, zodat we de kracht van de stedelijke regio kunnen gebruiken om meer voet aan de grond te krijgen in Brussel.
- Als vervolg op de Ontwikkelstrategie SRBT zijn we gestart om een uitvoeringsagenda uit te werken. Een 1e versie hiervan zal in 2025 beschikbaar komen. Binnen de SRBT zijn voorstellen ontwikkeld voor een passende samenwerkingsstructuur. Dit gebeurde in nauwe afstemming met de ontwikkelingen binnen de Baronie. Naar verwachting leidt dit in 2025 tot een besluit van het college over de ambtelijke en bestuurlijke samenwerkingsstructuur.
- De focus van de 16 samenwerkende colleges in de Regio West-Brabant ligt op het versterken van het vestigingsklimaat. In 2024 zijn de Strategische Agenda en het Actieprogramma 2024-2028 vastgesteld. Hierbij gaat het om de programma's en opgaven waar de overheid verantwoordelijk voor is. De Economische Agenda West-Brabant van de Economic Board West-Brabant (EBWB) is het vertrekpunt om stappen te zetten binnen de transitie in West-Brabant.
- 2024 stond voor de regio ook in het teken van de Regio Deal 'West-Brabants welvaren'. Na een aanvraagtraject in 2023, werd in 2024 bekend dat West-Brabant een Regio Deal sluit met het Rijk. De regio legt meer dan € 15 miljoen in en het Rijk draagt daar € 15 miljoen aan bij. Deze programma's richten zich op het verbeteren van de brede welvaart van de regio. Breda heeft zich hier als voorzitter voor ingezet.
- De Samenwerkingsagenda gemeente-provincie Noord-Brabant is geactualiseerd. Hiermee zetten we de succesvolle samenwerking en uitvoeringskracht van de afgelopen jaren door. Ook leggen we nieuwe en herijkte samenwerkingsafspraken vast op de thema's verstedelijking, mobiliteit en natuur/water, die bijdragen aan meervoudige lokale en (boven)regionale beleidsdoelen.
- Als vervolg op het Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040 is in 2024 een Uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant uitgewerkt. Deze is tijdens het BO Leefomgeving van november vastgesteld. Naast afspraken voor heel Brabant bevat deze agenda ook regiospecifieke afspraken op de schaal van de SRBT. Breda is volop betrokken bij de uitvoering van de projecten in deze uitvoeringsagenda.
- In 2023 zijn de gemeenten Oss en Roosendaal toegetreden tot het netwerk BrabantStad. De evaluatie van de samenwerking was voorzien voor 2024. Deze is doorgeschoven naar 2025. De evaluatie gaat vooral over de financiën. De inhoudelijke evaluatie wordt besproken in de gesprekken voor het narratief.

Bovenregionale samenwerking

- 2024 was een verkiezingsjaar voor het Europees parlement en de Vlaamse gemeenten. We hebben de samenwerkingskansen met Vlaamse centrumsteden in beeld gebracht. Met de grensgemeenten werken we samen binnen het Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEGO).
- Op basis van het bestuursakkoord zoeken we in Breda actief naar samenwerkingskansen in Europa. Hiervoor is Breda actief in meerdere samenwerkingsprojecten (zie www.breda.nl/europese-samenwerkingsprojecten).

Verstevigen van het vertrouwen

In 2024 hebben we stappen gezet volgens de actielijnen uit de ontwikkelaanpak. Eind 2024 hebben we hierover gerapporteerd aan de gemeenteraad. Burgerschapsonderwijs kreeg een belangrijkere rol binnen de onderwijsvisie. Raadsleden werden uitgenodigd voor smaaktafels in de wijken en we verkenden de mogelijkheden voor een politieke podcast.

RISICO'S

Voor regionale samenwerking is een heldere strategische koers en meerjarig commitment onmisbaar. Een stad die weet waar zij meerjarig naartoe wil, kan gericht haar partnerschappen kiezen op basis van haar groeiambities. We kunnen alleen optimaal effectief zijn in de regionale samenwerking als we gericht een keuze maken in onze meerjarige ambities en samenwerkingsonderwerpen, en als we de verschillende niveaus van samenwerking gericht benutten.

INDICATOREN

Indicator: Gemeente betreft burgers (auditnr 99)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat vindt dat burgers onvoldoende bij gemeentelijke plannen worden betrokken

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
26	28	25	28	20

Toelichting: We zien in 2024 een dalend percentage van inwoners dat zich niet betrokken voelt, waarmee de streefwaarde ruim behaald is.

Indicator: Gemeente luistert (auditnr 100)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat vindt dat de gemeente NIET voldoende luistert naar de mening van de burgers

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
22	23	23	23	22

Toelichting: Deze indicator schommelt de afgelopen vijf jaar rond de 22/23 procent, er zijn geen significante trends zichtbaar. T.o.v. vorig jaar is de indicator 1 procent gedaald.

Indicator: Vertrouwen in de gemeente (auditnr 2401)

Omschrijving: Aandeel (helemaal) mee eens met de stelling "Ik heb vertrouwen in de gemeente"

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
	37	55	40	53

Toelichting: In 2023 was er sprake van een forse stijging in vertrouwen ten opzichte van de jaren ervoor. Deze stijging hebben we grotendeels vast kunnen houden in '24, er is sprake een lichte daling (2 procentpunt).

Indicator: Vertrouwen in de politiek in Breda (auditnr 2402)

Omschrijving: Aandeel (helemaal) mee eens met de stelling "Ik heb vertrouwen in de politiek in Breda"

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
	26	37	30	33

Toelichting: Ook het vertrouwen in de politiek is in '23 significant gestegen. In '24 is het vertrouwen licht gedaald (4 procentpunt t.o.v. het jaar ervoor). Om de streefwaarde '25 te behalen is wel een kentering van deze dalende trend nodig.

Indicator: Ontwikkeling Breda (auditnr 2403)

Omschrijving: Aandeel dat vindt dat het de goede kant op gaat met Breda

Bron: Gemeente Breda, Stadsenquête

Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Streefwaarde 2024	Realisatie 2024
	66	71	70	68

Toelichting: Dit percentage is licht gedaald t.o.v. het jaar ervoor, waarmee het net onder de streefwaarde valt.

DE KOSTEN VAN DIT PROGRAMMA

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging	Jaarrekening 2024	Afwijking 2024
Lasten				
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	20.395	19.418	17.831	1.587
Grote projecten in de stad	8.180	19.141	11.911	7.230
Dynamische stad	29.939	30.923	30.606	317
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	23.819	24.188	23.853	335
Verbindend bestuur	2.244	2.244	2.182	62
Investeringsreserve programma 2	0	18	18	0
Totaal Lasten	84.577	95.933	86.402	9.531
Baten				
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	6.943	4.699	4.446	253
Grote projecten in de stad	1.365	11.234	4.775	6.459
Dynamische stad	558	1.150	914	236
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	2.898	2.968	3.049	-81
Verbindend bestuur	0	0	139	-139
Algemene reserve programma 2	185	548	533	15
Exploitatiereserve programma 2	2.048	3.975	3.359	616
Investeringsreserve programma 2	126	126	56	70
Totaal Baten	14.124	24.700	17.272	7.429
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	70.453	71.233	69.130	2.103

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

De afwijking ten opzichte van de begroting is € 2,1 miljoen. Hieronder geven we per thema een nadere toelichting.

Stimuleren economische ontwikkeling in Breda (resultaat: € 1,3 miljoen)

Dit thema omvat veel verschillende activiteiten, waaronder het stimuleren van de economie en ondernemerschap, financiële vertalingen van activiteiten uit de economische visie en grondexploitaties voor bedrijventerreinen.

- **Economische zaken (resultaat: € 0,9 miljoen)**

Van de begrote kapitaallasten voor de aanleg van de BredaRing blijft € 0,5 miljoen over. De vertraging in de aanleg komt onder meer door capaciteitsgebrek. Door stijgende grondstofprijzen is de businesscase mogelijk niet langer rendabel. De haalbaarheid en

wenselijkheid van de BredaRing wordt momenteel onderzocht. Van de impuls gelden Economie is € 0,2 miljoen niet besteed. Het project Terrastegels en de middelen voor BredaMarketing zijn niet volledig uitgevoerd, wat voor beide een onderbesteding van € 0,1 miljoen oplevert. Daarnaast tellen kleinere restanten van meerdere projecten op tot € 0,1 miljoen. Tot slot hebben lagere subsidievaststellingen vanuit het energiepakket geleid tot een positief effect van € 0,4 miljoen.

We hebben extra personeel ingehuurd om enkele projecten uit te voeren. Dit leidde tot € 0,4 miljoen aan extra personeelslasten. Daarnaast is voor dit product een aanvullende subsidie van € 0,1 miljoen uitgekeerd voor bedrijventerreinen.

- **Acquisitie en accountmanagement (resultaat: nihil)**

Vanuit 2023 was € 0,5 miljoen overgeheveld om de incubator B'WISE af te ronden. B'WISE is vervolgens € 0,1 miljoen duurder uitgevallen door strengere eisen aan de brandveiligheid en andere bouwkundige aanpassingen. De begrote personeelslasten waren juist € 0,1 miljoen lager.

- **Externe betrekkingen (resultaat: € 0,1 miljoen)**

Binnen het onderdeel Externe Betrekkingen is sprake van een onderbesteding van afgerond € 0,1 miljoen. Deze onderbesteding is ontstaan doordat enkele facturen pas later in 2025 zijn ontvangen en daardoor niet meer konden worden verantwoord binnen het boekjaar 2024.

- **Grondexploitaties voor bedrijventerreinen (resultaat: € 0,3 miljoen)**

Dit resultaat is volledig toe te schrijven aan een verplichte tussentijdse winstneming die volgens de BBV-regels moest worden genomen bij een grondexploitatie.

Grote projecten in de stad (resultaat: € 0,8 miljoen)

Bij gebiedsontwikkelingen willen we als stad een sprong voorwaarts maken. De financiële inspanningen die daarvoor nodig zijn, staan onder dit thema.

- **CrossMark (resultaat: € 0,2 miljoen)**

Het resultaat komt door de herziening van de grondexploitaties CrossMark en KlaversJansen en door lagere kapitaallasten. Het negatieve resultaat van de grondexploitaties verbeterde met € 0,1 miljoen, waardoor de eerder getroffen voorziening met € 0,1 miljoen kon worden verlaagd. Daarnaast zijn investeringen doorgeschoven naar 2025, waardoor de kapitaallasten € 0,1 miljoen lager zijn.

- **Gasthuisvelden (resultaat: € -0,3 miljoen)**

Het tekort wordt veroorzaakt door nadeelcompensaties vanwege de aanleg van de Nieuwe Mark. Daartegenover is er een onderbesteding op de kapitaallasten doordat de overdracht van het Seeligpark pas in 2025 plaatsvond.

- **Ontwikkelingen Bavel (resultaat: € 0,1 miljoen)**

We hebben minder uitgegeven dan begroot. Hierdoor blijft er € 0,1 miljoen aan dekking voor kapitaallasten over.

- **Centrum-Oost (resultaat: € 0,1 miljoen)**

De aanbesteding voor de herinrichting van de Vlaszak is later begonnen dan gepland. Daardoor is de uitvoering van het werk deels doorgeschoven naar 2025. De uitvoering loopt nu volgens planning.

- **Verbeter Breda (resultaat: € 0,7 miljoen)**

Het product Verbeter Breda bestaat uit twee onderdelen:

1. Het gemeentelijk budget voor Verbeter Breda

Na de vaststelling van het raadsvoorstel over het Mgr. Nolensplein (€0,4 miljoen) bedraagt het resultaat € 0,2 miljoen.

2. Het Programmabureau Verbeter Breda

Het resultaat is € 0,1 miljoen en bestaat uit middelen van onze partners Amphibia, Inos en Alwel. We stellen voor om dit resultaat van € 0,1 miljoen over te hevelen naar 2025.

Dynamische stad (resultaat: € 0,1 miljoen)

Onder dit thema vallen subsidies voor activiteiten en evenementen die passen bij het Verhaal van Breda. Dit thema omvat ook de financiële middelen om ons (historisch) erfgoed op orde te houden en de combinatie van cultuur, kunst en creativiteit te stimuleren.

- **Cultureel erfgoed (resultaat: € 0,1 miljoen)**
We behaalden een positief resultaat door een hogere opbrengst vanuit de archeologieleges.
- **Cultuurpresentatie (resultaat: € -0,1 miljoen)**
We zien een overbesteding door hogere (inhuur)kosten voor de uitwerking en afwikkeling van het cultuurbeleid 2024 en het werkbezoek van de Raad van Cultuur.
- **Musea (resultaat: € 0,1 miljoen)**
We zien een onderbesteding van € 0,1 miljoen doordat de realisatie van een definitief stadsdepot vertraging heeft opgelopen.

Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs (resultaat: € -0,1 miljoen)

Onder dit thema vallen de financiën voor de huisvesting van het onderwijs. De schoolgebouwen zijn eigendom van de stichtingen BreedSaam en Building Breda. Via een overeenkomst hebben we afspraken gemaakt over de instandhouding en de nodige vernieuwing. Hierin zitten ook financiële middelen vanuit de Wet educatie beroepsonderwijs. Breda is verantwoordelijk voor educatietrajecten in de arbeidsregio West-Brabant.

- **Onderwijshuisvesting (resultaat: € -0,1 miljoen)**
We hebben externe adviesbureaus ingehuurd voor de afronding van de overeenkomst 'Doorcentralisatie huisvesting primair en speciaal onderwijs Breda' met BreedSaam. Dit leidde tot een resultaat van € -0,1 miljoen.

Verbindend bestuur (resultaat: € 0,2 miljoen)

De gemeente werkt aan werk vanuit regionaal, nationaal en internationaal perspectief. Daarom hebben we binnen dit thema geld opgenomen om gemeenschappelijke regelingen te stimuleren en om bij te dragen aan deze samenwerkingsverbanden.

- **Bestuurlijke samenwerking (resultaat: € 0,2 miljoen)**
De samenwerking binnen de Baronie is opgestart en heeft inmiddels vorm gekregen. Hoewel er in de beginfase aanloopkosten zijn gemaakt, is een groot deel van het begrote budget in 2024 niet besteed. Dit wordt vanaf 2025 structureel ingezet om de samenwerking te blijven ontwikkelen en versterken.
- **Regio West-Brabant (resultaat: € 0,1 miljoen)**
Het positieve resultaat is een verrekening van het jaarrekeningresultaat van de RWB uit 2023.
- **Vereniging van Nederlandse Gemeenten (resultaat: € -0,1 miljoen)**
De VNG vraagt vanaf 2024 een hogere bijdrage per inwoner om haar taken te kunnen blijven uitvoeren. In de begroting voor 2025 is deze verhoogde bijdrage verwerkt.

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Beschikbare investeringen	Verwachte uitgaven 2024	Werkelijke uitgaven 2024	Onder/ overuitnutting uitgaven 2024	Vrijval 2024	Nog beschikbaar eind 2024
Ondernemend Breda						
't Zoet - Haveneiland	7.628	1.895	1.552	343		6.077
Havenkwartier - De Strip	7.965	2.240	676	1.564	149	7.140
Cultuurclusters Klavers Jansen	1.439	867	270	597		1.169
Stationskwartier	5.325	365	246	119	1.454	3.625
Crossmark overige	200	200	73	127		127
Centrum Oost	9.457	7.078	4.412	2.666		5.045
Nieuwe Mark	13.626	6.533	4.866	1.667		8.760
Gasthuisvelden	5.541	1.611	1.108	503		4.433
Bavel	536	736	401	335		135
BredaRing	4.198	125	32	93		4.166
Verbeter Breda, bibliotheek Hoge Vucht	0		0	0		0
Verbeter Breda, Volkshuisvestingsfonds	800	350	69	281		731
Bewaar erfgoed	828	340	10	330		818
Economische zaken	1.037	437	209	228		828
Grondexploitaties bedrijventerreinen	330	330	0	330		330
Totaal	58.910	23.107	13.923	9.184	1.603	43.384

CrossMark

't Zoet

Voor de planvoorbereiding van 't Zoet hebben we gewerkt aan het ruimtelijke raamwerk, de programmering van het gebied, de uitwerking van de financiële businesscase en de voorwaarden voor de samenwerking tussen de gemeente en de provincie. Voor de afronding van deze werkzaamheden en de besluitvorming is meer tijd nodig. Die is nu voorzien in de 2e helft van 2025. Verder werd de notitie Reikwijdte vastgesteld als basis voor het uitvoeren van de MER. Ook werden de subsidiebeschikkingen van het Rijk geformaliseerd. De raad heeft middelen beschikbaar gesteld om civieltechnische maatregelen in het gebied voor te bereiden. Hiervoor hebben we in het najaar van 2024 een plan van aanpak opgesteld.

Havenkwartier

Het definitieve ontwerp van de keerwanden is afgerond en de aanbesteding start in 2025. Het bestemmingsplan en het inrichtingsplan voor de mobiliteitshub worden medio 2025 afgerond. Door vertraging in de bouwplannen bij ontwikkelaar Amvest zijn enkele onderdelen van de woningbouwimpuls niet opgestart in 2024. De planvoorbereiding voor het Haveneiland wordt in 2025 opgestart. Dit is later dan gepland. Omdat er in 2025 voldoende middelen beschikbaar zijn, kan het restant vrijvallen.

Cultuurcluster KlaversJansen/Nieuwbouw Performing Arts

Begin 2024 heeft de raad het voorstel voor de nieuwbouw van Performing Arts vastgesteld. Voor de voorbereiding is een krediet beschikbaar gesteld. Voor het ontwerpproces is een aanbesteding doorlopen, die begin 2025 gegund is. De procedure kostte meer tijd vanwege de beschikbare capaciteit, de complexiteit en het grote aantal inschrijvers. De restantmiddelen worden doorgeschoven naar 2025 om de voorbereiding verder uit te voeren.

Stationskwartier

Het project voor de busbuffer is in 2024 aanbesteed, gegund en uitgevoerd. Voor de administratieve afronding schuiven we € 50.000 door naar 2025. De middelen voor het

gemeentelijke aandeel in de afwikkeling van de OVTC zijn niet meer nodig en vallen bij de jaarrekening vrij.

De Stationslaan is een belangrijk onderdeel in de openbare ruimte van het Stationskwartier. Deze laan is gesubsidieerd door het Rijk met hoge kwalitatieve eisen (Nieuw Sleutel Project). Door meerdere zeer intensieve bouwactiviteiten is de Stationslaan echter versneld versleten en is het asfalt een lappendeken geworden. Vanwege de afspraken met het Rijk moeten we hier maatregelen voor treffen. Daarbij hebben we nog kritisch naar de investeringen gekeken. Die zijn in 2027 voorzien. De resterende middelen van € 1,3 miljoen zijn niet meer nodig en vallen bij de jaarrekening vrij.

Gasthuisvelden

Het tekort wordt veroorzaakt doordat de aankoop van het Seeligpark is doorgeschoven naar 2025. Dit heeft ook geleid tot het doorschuiven van de planningen en de uitvoeringskosten.

Centrum-Oost

Binnen het project Oostflank is de aanbesteding voor de herinrichting van de Vlaszak later begonnen. Daardoor is de uitvoering van het werk deels doorgeschoven naar 2025. De uitvoering van het project loopt nu volgens planning.

Bavel

Voor dit krediet was er € 0,2 miljoen minder nodig, omdat uit nader onderzoek bleek dat enkele posten dubbel waren opgenomen in de strategische investeringsplanning.

Nieuwe Mark

Onder de oude Tolburg lag meer fundering dan we hadden verwacht. Daardoor heeft de aanleg van de Nieuwe Mark 5 maanden vertraging opgelopen. De verwachting is dat fase 1 medio 2025 wordt opgeleverd.

Stadsdepot

De realisatie van een definitief stadsdepot heeft vertraging opgelopen. Daardoor zijn deze middelen in 2024 niet volledig uitgegeven. De planning is nu dat dit project in 2025 wordt uitgevoerd.

Economische Zaken

De originele businesscase voor de GameHub was niet haalbaar. Daarom is een vereenvoudigd alternatief opgestart. Parallel wordt er nog onderzocht of de ambities uit de originele businesscase alsnog op een andere locatie haalbaar zijn.

BredaRing

De aanleg van de BredaRing is vertraagd. Dit komt onder andere door capaciteitsgebrek. Door stijgende grondstofprijzen is de businesscase mogelijk niet langer rendabel. De business case wordt momenteel heroverwogen.

RESERVES

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Stand 1-1-2024	Bedrag mutaties 2024	Stand 31-12-2024
Algemene reserve programma 2	1.821	-1.381	440
Exploitatiereserve programma 2	3.493	-2.117	1.375
Investeringsreserve programma 2	2.519	-38	2.481
Totaal	7.832	-3.536	4.296

Dit waren de belangrijkste mutaties in de reserves:

Algemene reserve programma 2

De algemene reserve was opgebouwd uit het Energiepakket, de GameHub en de EnergieCampus. De totaal begrote onttrekking was € 0,5 miljoen:

- De resterende middelen uit het Energiepakket (€ 0,1 miljoen) zijn volledig uitgegeven en de reserve is daarmee uitgeput.
- Voor de GameHub was € 0,2 miljoen aan onttrekkingen begroot. Deze zijn nagenoeg volledig uitgegeven. Het restant valt vrij.
- Tot slot was er een onttrekking van € 0,2 miljoen begroot voor de EnergieCampus. De subsidie is verleend en de middelen zijn daarmee ingezet.

Exploitatiereserve programma 2

De mutaties in de exploitatiereserve betreffen uitgaven voor diverse posten vanuit voorgaande budgetoverhevelingen en correcties tussen de programma's. De begrote onttrekking was € 4 miljoen. Hiervan is € 3,6 miljoen daadwerkelijk onttrokken. Het restant van € 0,6 miljoen wordt voorgesteld door te schuiven naar volgende jaren.

Investeringsreserve programma 2

De mutatie van de investeringsreserve bestaat uit de onttrekking van de kapitaallast en de toevoeging van de rente. De begrote onttrekking was € 0,1 miljoen. Deze is niet volledig gebruikt.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam	Soort document	Jaar
Economische visie	Kaderstellend	2019
Uitgangspuntennotitie Cultuurbeleid Breda 2019-2028	Kaderstellend	2018
Cultuurvisie 'In verband met Cultuur'	Kaderstellend	2019
Breda doet, samen door 2019/2020	Kaderstellend	2018
Aan tafel	Kaderstellend	2017

Ruimtelijke visie voor de Gasthuisvelden	Kaderstellend	2016
Omgevingsvisie Breda 2040	Kaderstellend	2021
Gebiedsperspectief Havenkwartier	Kaderstellend	2018
Ontwikkel- en realisatiestrategie Via Breda	Kaderstellend	2015
Gebiedsvisie Claudius Prinsenlaan	Kaderstellend	2019
Erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst	Kaderstellend	2019
Strategische onderwijs agenda	Kaderstellend	2020
Nota grondbeleid 2014	Kaderstellend	2014
Aanvullend beleidskader grondbeleid	Kaderstellend	2020
Nota bovenwijkse voorzieningen	Kaderstellend	2020
Nota van Uitgangspunten samenwerking CSM Provincie Noord Brabant Gemeente Breda	Kaderstellend	2020
Detailhandelsbeleid 2022	Kaderstellend	2022
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022
Verordening bedrijveninvesteringszone Breda-Oost 2022-2026	Kaderstellend	2021
Toekomstperspectief 't Zoet 2040	Kaderstellend	2023

Centrum Oost	Kaderstellend	2023
Nota financiële bijdragen kwaliteitsverbetering fysieke leefomgeving	Kaderstellend	2023
Stad van Creatief Talent – Cultuurbeleid Breda 2025-2040	Kaderstellend	2023

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

GR Regio West-Brabant

Ondernemend Breda	Thema Verbindend bestuur
Website Regio West-Brabant:	Regio West-Brabant
Verantwoordelijk bestuurder:	Jeroen Bruijns
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	26,04%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De 16 gemeenten in West-Brabant hebben het gezamenlijke streven om te werken aan de nieuwe economie. Ze doen dat door zich te richten op de versterking van het vestigingsklimaat. Daarbij wordt het perspectief gehanteerd van een plantaardige regio en een circulaire regio. De activiteiten zijn gebundeld tot speerpunten: krachtige regio, talentvolle regio, bereikbare regio, circulaire regio en verbindende regio.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

In 2024 is in West-Brabant verder gewerkt aan de strategische koers voor een toekomstbestendige regio, onder het kader van de Strategische Agenda met focus op een plantaardige, circulaire en innovatieve economie. Deze koers sluit aan bij de Economic Board en is versterkt door de Regio Deal West-Brabants Welvaren. Er zijn concrete stappen gezet met partners op het gebied van plantbased en biobased bouwen, de Human Capital Agenda is vastgesteld, en het arbeidsmarktprogramma afgerond. Elf vernieuwende initiatieven zijn ondersteund met regionaal O&O-fonds, en internationale werkbezoeken vergrootten de regionale zichtbaarheid.

Op het vlak van regionale dienstverlening zijn in 2024 belangrijke resultaten geboekt. Er is een nieuwe, duurzamere en goedkopere vervoerder gecontracteerd voor het Kleinschalig Collectief Vervoer, startend in 2025.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Afhankelijkheid van de (vaak personele) inzet van gemeenten bepaalt de slagingskansen van regionale projecten.
- Een groot deel van de inkomsten bij de RWB komt uit subsidies. Als de mogelijkheden voor subsidies verminderen heeft dit financiële consequenties.

- Om aan de subsidie-eisen te voldoen worden er activiteiten verricht. Daarbij wordt rekening gehouden met het voorlopig toegekende bedrag. De kans bestaat dat de subsidieverstrekker het bedrag aan het eind van het project lager vaststelt.
- De kans op kosten van hacks op de algemene ICT-voorzieningen.

NV Bredase Investeringsmaatschappij (NV BrIM)

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Als zelfstandige uitvoeringsorganisatie van de gemeente Breda was NV BrIM (NV Bredase Investeringsmaatschappij) meer dan 50 jaar lang verantwoordelijk voor de uitgifte van Bredase bedrijventerreinen. Naast het verkopen en opnieuw uitgeven van bedrijventerreinkavels waren acquisitie, promotie en relatiebeheer de belangrijkste taken van de NV BrIM.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

In 2016 heeft de gemeenteraad besloten om deze taak over te dragen aan het Grondbedrijf en de BrIM een andere rol te geven of te ontmantelen. Sinds die tijd hebben we gewerkt aan het opschonen van de balans van de nv, wat door een aantal langlopende verplichtingen pas onlangs heeft geleid tot een min of meer 'schone' nv. Over de resterende reserves is het volgende afgesproken:

- € 1 miljoen wordt ingezet als cofinanciering voor 8 projecten van de regiodeal West- en Midden-Brabant. De gemeente Breda heeft hiervoor in 2018 een garantstelling afgegeven. Deze projecten hebben in de tussentijd geen alternatieve financieringsbronnen kunnen vinden. Daardoor wordt de NV BrIM zo goed als volledig voor dit bedrag aangesproken.
- Het restantbedrag van circa € 1,2 miljoen wordt ingezet voor de revitalisering van bestaande bedrijventerreinen. Dit is ook zo aangegeven in het Bestuursakkoord 2022-2026. Dit restantbedrag wordt jaarlijks aangevuld met een extra structurele impuls van € 0,1 miljoen zodra de ontmanteling definitief is afgewikkeld.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

BV REWIN West-Brabant

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Website BV REWIN West-Brabant:	REWIN
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	10,3%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Het doel van REWIN is het bevorderen van de werkgelegenheid en het versterken van de economische structuur van de regio West-Brabant. De 16 West-Brabantse gemeenten en de RWB zijn aandeelhouders van de BV REWIN West-Brabant. Op hoofdlijnen zet REWIN in op de overlappende thema's 'duurzame economie' en 'innovatief ondernemen', waarin de samenwerking tussen het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid verder gestalte krijgt. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan het versterken van netwerken en leiderschap, en de ontwikkeling en toepassing van nieuwe gerelateerde kennis.

Binnen het thema 'duurzame economie' wordt ingezet op de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten, naar plantaardige non-food-toepassingen en van lineair naar circulair ondernemen. Creatieve denkkraft en digitalisering spelen een rol om dit te laten slagen. Binnen het thema 'innovatief ondernemen' ligt de nadruk op het succesvol ontwikkelen van start-ups en scale-ups die duurzame of digitale innovaties naar de markt brengen met speciale aandacht voor nieuwe bedrijven binnen het thema 'duurzame economie'. Het mkb moet de stap zetten naar de nieuwe economie om relevant te blijven. Door concreet met de koplopers aan de slag te gaan en door netwerken en leiderschap te ontwikkelen, stimuleren we de transitie naar de nieuwe economie voor het hele mkb.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

REWIN voert de ambitie van de Economic Board West-Brabant uit. Deze luidt: West-Brabant is in Nederland dé voorloper in de transitie naar de nieuwe economie en is de plek voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

NV Chassé Theater Beheer

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website NV Stadsherstel Breda:	Chassé theater
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Het Chassé Theater is een maatschappelijke instelling die met film en podiumkunsten wil bijdragen aan het geluk van alle inwoners van Breda. Theater en film laten ons genieten, reiken ons nieuwe inzichten aan over de zin van het leven en appelleren aan onze relatie tot de ander. De gezamenlijk beleefde (film)theaterervaring nodigt uit tot dialoog en maakt het mogelijk om als mens, en als gemeenschap, te groeien.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Het Chassé Theater heeft na de coronapandemie de weg omhoog weer gevonden. De bezoekersaantallen zijn aanmerkelijk gestegen en het publiek heeft zijn weg naar het theater en de cinema weer gevonden. Hoewel de inkomsten uit de horeca nog achterblijven kan weer gesproken worden van een gunstige exploitatie.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

De coronacrisis, een kosten crisis en een energiecrisis hebben het Chassé Theater voor grote uitdagingen gesteld. Inmiddels zijn nieuwe installaties voor een duurzame energievoorziening geïnstalleerd en operationeel. Het bijna 30 jaar oude gebouw is op een aantal punten toe aan omvangrijke vervangingen en investeringen. Samen met het theater werken we aan een meerjarig onderhouds- en investeringsplan.

NV Stadsherstel Breda

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website NV Stadsherstel Breda:	Stadsherstel Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg-van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	13,05%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

NV Stadsherstel Breda werft, ontwikkelt en exploiteert monumentale objecten binnen de gemeente Breda. Hiermee dragen zij bij aan het erfgoedbeleid.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Er zijn geen bijzondere ontwikkelingen te melden.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Het Klapkot staat nog steeds leeg. De plannen om het Klapkot te koppelen aan café De Huiskamer zijn door de gemeente goedgekeurd. Onderdeel van deze plannen is het gebruik van de Vishal. Een initiatiefplan hiervoor is in behandeling. Omdat brouwerij De Oranjeboom de huurder van NV Stadsherstel Breda is, is er geen sprake van inkomstenderving.
- Aan de Molenstraat ligt de toegang tot het achterterrein van het weeshuis. Hier hebben vroeger meerdere kleinere huisjes gestaan die nu leeg staan. Stadsherstel is bezig om de restanten van één bouwblokje te restaureren en vervolgens bewoonbaar te maken. Deze werkzaamheden worden in 2025 afgerond. Hierdoor ontstaat moderne, kleinschalige woningbouw in het centrum van Breda, een initiatief waarmee de oude functie van de huisjes weer tot leven komt.

BV BrabantRing

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda
Website BrabantRing:	BrabantRing
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	5,2%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De netto verwervingskosten van de aandelen in BrabantRing BV waren in 2023 eenmalig € 120.000. De bijbehorende kapitaallasten worden gedekt uit het budget Digitalisering.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De BrabantRing is een gesloten netwerk dat maatschappelijke organisaties en bedrijven kunnen inzetten voor hun digitale diensten. Het netwerk koppelt bestaande glasvezelnetwerken aan elkaar met eigen netwerkkapparatuur. Daardoor kan data veilig worden gedeeld. BrabantRing BV is de organisatie die deze Brabantbrede connectiviteit gaat organiseren en beheren. Op 8 augustus 2023 heeft de gemeente Breda een belang genomen van 5,2 % in BrabantRing BV.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

BrabantRing BV is een samenwerking tussen de provincie Noord-Brabant, 5 gemeenten en de private partij BRE EFX. De juridische vormgeving is voltooid. De zakelijke activiteiten zijn in ontwikkeling. De financiering van de activiteiten en het werven van rvc-leden heeft prioriteit.

Belgisch Nederlands Grensoverleg

Ondernemend Breda	Thema Verbindend bestuur
Website BENEGO:	BENEGO
Verantwoordelijk bestuurder:	Jeroen Bruijns
Bestuurlijk vervanger:	Paul Depla
Belang Breda in verbonden partij in %:	4,76% (1/21)
Soort verbonden partij:	Overige verbonden partijen

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

21 grensgemeenten in de provincies Antwerpen en Noord-Brabant vormen samen het Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEGO). Het totale gebied heeft 877.000 inwoners en een oppervlakte van 151.000 hectare. Het samenwerkingsverband werd opgericht in 1968 als een informele associatie van 11 gemeenten. In 1986 werd het samenwerkingsverband omgezet in een internationale rechtspersoon in de vorm van een Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking (BGTS).

De landsgrens die met het Verdrag van Schengen vrijwel onzichtbaar is geworden, vormt in de praktijk vaak nog een obstakel als het gaat om thema's als klimaatverandering, grensarbeid, bestrijding van criminaliteit, milieubescherming en waterbeheersing, rampenpreventie, ambulancevervoer en openbaar vervoer. Ook worden sociaaleconomische kansen die de nabijheid van het buurland biedt over en weer nog onvoldoende benut.

Het doel van BENEGO is het bevorderen van grensoverschrijdend bestuurlijk overleg, samenwerking en het behartigen van de gemeenschappelijke belangen. Hiervoor biedt BENEGO een bestuurlijk en ambtelijk platform waar grensbelemmeringen gesignaleerd en geagendeerd kunnen worden. De activiteiten van BENEGO zijn gericht op het wegnemen of verminderen van belemmeringen en

bedreigingen en vooral op het pakken van kansen, in samenwerking met alle relevante instanties. De samenwerking en afstemming binnen BENEGO richt zich op 4 thema's:

- veiligheid en het bestrijden van criminaliteit
- gezondheidszorg
- economie en arbeidsmarkt
- natuurontwikkeling, toerisme en recreatie

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De activiteiten worden bekostigd via de jaarlijkse bijdragen van de deelnemende gemeenten. Per 2025 treedt de stad Turnhout toe tot het partnerschap. De stemverhouding wordt daarmee aangepast naar 1/22, 4,54%. De statuten van BENEGO zijn verouderd. Het proces om deze te actualiseren is al opgestart. De Bredase gemeenteraad heeft begin 2025 mandaat verleend voor dit proces.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Voor de continuïteit van het netwerk is bestuurlijk draagvlak essentieel. BENEGO is financieel afhankelijk van de jaarlijkse ledenbijdrage.

